Auditorlar tərəfindən Peşəkar Mühasiblərin Beynəlxalq Etika Məcəlləsinin (Beynəlxalq Müstəqillik Standartları ilə birlikdə) tələblərinə əməl olunması vəziyyəti barədə aparılmış sorğunun nəticələrinin

Təhlili

İcraçılar:

Haqsız rəqabətə qarşı mübarizə

idarəsinin rəisi *Rövşən Cəfərli*

Haqsız rəqabətə qarşı mübarizə

idarəsinin rəis müavini *Afiqə Bayramova*

Haqsız rəqabətə qarşı mübarizə

idarəsinin baş mütəxəssisi *Elfirida Hacızadə*

2025-ci il 06 fevral – 01 mart

Mündəricat

ÖN SÖZ……..3

I.Sorğunun istiqamətləri və təhlili

1. Peşəkar Mühasiblərin Beynəlxalq Etika Məcəlləsi barədə....................................8

2. Auditorun peşə etikasının təməl prinsiplərinə münasibət..................................10

3. Peşəkar etika məsələlərinə dair təlimlərin keçirilməsi..13

4. Təlim proqramlarının auditorların praktiki ehtiyaclarına uyğunluğu 16

5. Auditorların peşə etikasının təməl prinsiplərinə riayət edilməsi vəziyyəti.........18

6. Peşə Etika Məcəlləsinə riayət etməkdə auditorların rolu barədə 20

7. Etika və uyğunluq sahəsində məsuliyyətə münasibət...22

8. Etik prinsiplərə əməl olunmasını təmin etmək üçün daxili nəzarət prosedurları 24

9. Auditor xidmətində daha çox yayılmış etik dilemmalar 26

10. Müstəqilliyin təmin olunmasına münasibət 29

11. Mövcud Etika Məcəlləsinin auditdə nöqsanları aradan qaldırmaqda yetərliliyi 32

12. Etik normaların pozulduğu hallarda tədbirlərin görülməsi haqda təkliflər.......35

13. Etik prinsiplərin auditor peşəsində daha geniş tətbiqi sahəsində zəruri tədbirlər...38

14. Auditorun gündəlik fəaliyyətində etik davranışın yaxşılaşdırılması yolları......41

15. Etik qaydaların yenilikləri və dəyişikliklərinin auditorlara çatdırılması vəziyyəti 44

16. Etik qaydalara əməl olunmamasına qarşı Auditorlar Palatası tərəfindən görülən tədbirlər barədə 46

17. Etik qaydalara riayət edən auditorlar üçün təşviq və fərqləndirmə tədbirlərinin görülməsini məqsədəmüvafiqliyi...48

18. Etika Məcəlləsinin pozulması halları ilə bağlı məlumat verilməsi haqda..........50

19. Peşə Etika Məcəlləsinə dair “Qaynar xətt mexanizmi” 52

20. Respondentlər barədə məlumatlar 54

II.Əsas nəticə və təkliflər 57

ÖN SÖZ

Qloballaşan dünyada peşəkar mühasiblərin və auditorların üzərinə düşən məsuliyyət getdikcə daha da artır. İqtisadi və maliyyə sistemlərinin etibarlılığı, şəffaflığı və dayanıqlılığı, böyük ölçüdə bu sahədə fəaliyyət göstərən peşəkarların dürüstlüyü, obyektivliyi və etik prinsiplərə sadiqliyi ilə müəyyən olunur. Məhz bu səbəbdən Peşəkar Mühasiblərin Beynəlxalq Etika Məcəlləsi (IESBA Code) – həm etibarlı maliyyə hesabatlarının təmin olunması, həm də ictimai maraqların qorunması baxımından fundamental sənəd kimi qəbul olunur. Bu məcəllə, auditorların etik davranış qaydalarını və müstəqillik meyarlarını qlobal standartlar çərçivəsində müəyyənləşdirərək, onların yüksək peşəkar dəyərlərə əsaslanan fəaliyyət göstərməsini təmin edir.

Azərbaycan Respublikasında da bu beynəlxalq audit standartlarının və etik prinsiplərin tətbiqi son illərdə xüsusi önəm kəsb edir. Auditorlar Palatası tərəfindən etik davranış mədəniyyətinin formalaşdırılması, şəffaflıq və məsuliyyət prinsiplərinin dərinləşdirilməsi məqsədilə bir sıra mühüm islahatlar həyata keçirilmişdir və hal-hazırda da bu iş uğurla davam etdirilir. Palata sədrinin 2025-ci il 21 yanvar tarixli 10-1/3-3-3/2025 nömrəli sərəncamına uyğun olaraq, 2025-ci il 06 fevral – 01 mart tarixləri arasında “Auditorlar tərəfindən Peşəkar Mühasiblərin Beynəlxalq Etika Məcəlləsinin (Beynəlxalq Müstəqillik Standartları ilə birlikdə) tələblərinə əməl olunması vəziyyəti”nə dair ölkə üzrə fəaliyyət göstərən auditorlar arasında genişmiqyaslı elektron sorğu keçirilmişdir.

Sorğunun keçirilməsində əsas məqsəd – auditorların etik davranış normalarına əməl səviyyəsini qiymətləndirmək, bu sahədə qarşılaşdıqları çətinlikləri və təkmilləşdirilməsi vacib olan istiqamətləri müəyyənləşdirmək, eləcə də etik davranış mədəniyyətinin möhkəmləndirilməsi məqsədilə hədəfli və sistemli yanaşmalar formalaşdırmaq olmuşdur. Bu təşəbbüs, yalnız etik prinsiplərə riayət səviyyəsini ölçmək məqsədi daşımamış, eyni zamanda auditorların şəxsi təcrübələri, peşəkar ehtiyacları, mövcud dəstək mexanizmləri barədə dərin məlumatlar toplamağa xidmət etmişdir.

Sorğuda ümumilikdə 64 auditorun iştirak etmiş, əldə edilən cavablar əsasında aparılmış təhlil auditorların etik prinsiplərə münasibəti, məlumatlılıq səviyyəsi, davranış modelləri və institusional dəstəyə olan ehtiyaclar baxımından əhatəli mənzərəni ortaya çıxarmışdır. Əldə olunan nəticələr göstərmişdir ki, etik davranış prinsiplərinə əməl səviyyəsi qənaətbəxş olsa da, müəyyən sahələrdə bilik boşluqları və praktiki çətinliklər mövcuddur. Xüsusilə, müstəqillik standartlarının tətbiqi, maraqların toqquşmasının qarşısının alınması, müştəri təzyiqləri ilə üzləşmə halları və etik dilemmlərin praktiki həllində auditorların əlavə təlim və metodoloji dəstəyə ehtiyac duyduqları müəyyən edilmişdir.

Nəzərə almaq lazımdır ki, peşəkar auditor fəaliyyəti anlayışı yalnız bilik və bacarıqlardan ibarət deyil, eyni zamanda dürüstlük, məsuliyyət və sosial etimadın qorunması deməkdir. Bu dəyərlər üzərində qurulmamış hər hansı audit fəaliyyəti ictimai maraqlara xidmət edə bilməz.

Başqa sözlə, auditorun məsuliyyəti yalnız texniki audit hesabatı ilə məhdudlaşmır. O, cəmiyyətə və dövlətə qarşı dürüstlük, ədalət və şəffaflıq prinsipləri əsasında xidmət etməli, ictimai maraqların keşiyində dayanmalıdır. Etik prinsiplər üzərində qurulmuş audit sistemi – cəmiyyətin güvəndiyi, iqtisadiyyatın təhlükəsizliyini təmin edən əsas dayaqlardan biridir.

Həqiqətən də, etik davranış sadəcə normativ tələblər toplusu deyil, auditorların cəmiyyətə olan məsuliyyət hissinin ifadəsidir. Etik davranış qaydalarına əməl olunması – audit nəticələrinin obyektivliyinə, maliyyə hesabatlarının etibarlılığına və ən əsası, auditor peşəsinin nüfuzuna birbaşa təsir göstərir.

Bu baxımdan aparılmış sorğu və onun nəticələri, həm Palatanın gələcək fəaliyyət istiqamətlərinin müəyyən olunması, həm də auditorların etik davranışlarının təkmilləşdirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır. Sorğunun elektron və könüllü əsaslarla həyata keçirilməsi onun operativliyini, şəffaflığını və nəticələrin etibarlılığını artırmışdır. Eyni zamanda bu yanaşma, peşəkar auditorların etika məsələlərinə marağının və bu istiqamətdəki təşəbbüslərdə fəallığının göstəricisi kimi də qiymətləndirilə bilər.

Hazırkı hesabat, sorğu nəticələrinin təhlilinə əsaslanan mövcud problemlərin aşkar edilməsinivə onların həlli, habelə etik davranışın inkişaf etdirilməsi üçün təklif olunan praktiki və institusional tövsiyələri özündə ehtiva edir. O cümlədən:

- Peşəkar Mühasiblərin Beynəlxalq Etika Məcəlləsi ilə bağlı maarifləndirmə səviyyəsinin yüksəldilməsinə ehtiyac duyulur.
- Məcəllənin praktik tətbiqinə dair sistemli təlimlər yetərli deyildir.
- Auditorlar arasında etik prinsip və anlayışların prioritetləşdirilməsində fərqlər müşahidə olunur.
- "Peşə davranışı" və "məxfilik" kimi prinsiplərin nisbətən az vurğulanması, bu sahələrdə etik biliklərin dərinləşdirilməsinə ehtiyac olduğunu göstərir.
- Təlimlərin, o cümlədən, iş mühitində etik davranışların təşviqi hələ də məhdud səviyyədədir.
- Maarifləndirmə sahəsində boşluqların mövcudluğu və etik təlimin zəruriliyinə inamsızlıq.
- Təlimlərdə praktik yanaşmanın zəifliyi.
- Peşəyə və ixtisaslaşmaya görə fərqləndirilmiş təlimlərin olmaması.
- Auditorların ehtiyac və gözləntilərinin kifayət qədər öyrənilməməsi.

- Mövcud proqramlarda yenilənmə və adaptasiya çatışmazlığı.
- Bəzi təşkilatlarda etik davranış sistemli şəkildə tətbiq olunmur.
- Etik normalar ilə real fəaliyyət arasında ziddiyyətlər özünü biruzə verir.
- Etika qaydaları barədə daxili maarifləndirmə və nəzarət mexanizmlərinin zəifliyi.
- Bəzi auditorlar üçün Peşə Etika Məcəlləsinin praktiki əhəmiyyəti və şəxsi məsuliyyətin aydın olmaması.
- Etika mövzusunda daha konkret və həyatla bağlı izahların verilməsinə ehtiyacın yüksək olması.
- Auditorların bir qisminin etik dəyərləri sadəcə nəzəri səviyyədə qavradığı, praktik vəziyyətlərdə isə rəftarın necə olmalı olduğunu bilmədikləri özünü biruzə verməkdədir.
- Etika və uyğunluq sahəsində məsuliyyəti qəbul etməyən və bütövlükdə peşənin ictimai nüfuzuna mənfi təsir edə bilən auditorların mövcudluğu da təəssüf doğurur.
- Etik məsuliyyətin dərk edilməməsi audit keyfiyyətində zəifliklər, müştəri etimadının azalması, hətta hüquqi risklərə gətirib çıxara bilər.
- Standartlaşdırılmış etik nəzarət prosedurlarının olmaması da sorğunun nəticələri sırasında özünə yer almaqdadır.
- Prosedurların effektivliyinin qiymətləndirilməməsi və zəif kommunikasiya da müşahidə olunur.
- Etik nəzarət mexanizmlərinin formal xarakter daşıması, obyektivliyin itməsi, qərarların qeyri-etik olması maraqların toqquşması probleminə yol açmışdır.
- Sifarişçi təzyiqinin mövcudluğu tərəfsizliyin pozulması, hesabatların etibarsız olması kimi mənfi hallar müəyyən olunmuşdur ki, bu da öz növbəsində ictimai etimadın pozulması, hüquqi risklərin çoxalması, müstəqilliyin çatışmaması kimi hallara yol açmışdır.
- Müstəqilliyin formallıq səviyyəsində tətbiqi, real praktikada isə pozulması kimi xoşagəlməz hallar sorğuda müşahidə olunmuşdur.
- Auditorlar arasında müstəqilliyin mahiyyəti ilə bağlı fərqli və yetərli olmayan anlayış səviyyəsi auditorun müstəqilliyinin itirilməsinin əsas səbəblərindən biri kimi dəyərləndirilməlidir.
- Məcəllənin geniş auditor kütləsinə effektiv şəkildə izah olunmaması və maarifləndirmənin zəifliyi də özünü sorğularda biruzə verməkdədir.
- Etik pozuntulara qarşı tədbirlərin sistemsizliyi tədbirlərin tətbiqində vahid yanaşmanın olmadığını müəyyənləşdirmişdir.

- Cəza və maarifləndirmə arasında tarazlığın olmaması öz həllini gözləyən problemlərdəndir. Qeyd olunmalıdır ki, təkrar və ciddi pozuntular üçün daha sərt tədbirlərin nə dərəcədə effektiv olacağı barədə qeyri-müəyyənlik vardır.
- Etik pozuntuların açıqlanması auditorlar tərəfindən az dəstəklənir – bu isə şəffaflıqla peşə nüfuzu arasında balans problemini gündəmə gətirir.
- Nəzarət və tənbeh tədbirlərinə nisbətən az diqqət göstərir ki, ya mövcud mexanizmlərə inam azdır, ya da sərt yanaşmalarla bağlı narahatlıqlar mövcuddur.
- Peşəkar inkişaf və təlimlərə nisbətən az diqqət olması da auditorları qayğılandırır. Auditorların yalnız 12.5%-i etik təlimləri əsas prioritet kimi görür – bu isə bu istiqamətdə hələ də maarifləndirməyə ehtiyac olduğunu göstərir.
- Hər altı iştirakçıdan biri hələ də yeniliklərin ona dolğun və aydın formada çatdırılmadığını düşünür. Bu, auditorların bütünlükdə məlumatlandırılmasında boşluqlar olduğunu göstərir.
- Dəyişikliklərin yalnız forma olaraq deyil, mahiyyət və tətbiq nümunələri ilə izah edilməsi vacibdir. Əks halda auditor sadəcə dəyişikliklə tanış olur, amma onun praktiki nəticələrini anlamır.
- Sorğu iştirakçıları hansı tədbirlərin kimə və nə zaman tətbiq olunduğu barədə məlumat əldə edə bilmədiklərindən də auditorların narazılıqları vardır.
- Təşviq mexanizminin mövcud olmaması və ya yetərsizliyi diqqəti özünə cəlb edir.
- Etik prinsiplərə riayət edilməsinin mövcud təşviq tədbirlərinin auditorların motivasiyasına kifayət qədər təsir göstərməməsi və ya zəif təşkil olunması nəticəsində məlumat çatışmazlığı, etik pozuntuların gizlədilməsi və ya lazımi tədbirlərin görülməməsi riski mövcuddur.
- Etika Məcəlləsinin pozulması halları ilə bağlı əlaqədar şəxslərin və onların əlaqə vasitələrinin kifayət qədər aydın və geniş yayılmaması, etik pozuntuların vaxtında və səmərəli şəkildə aşkarlanmasına və aradan qaldırılmasına mane olur.
- Bu baxımdan etik pozuntuların bildirilməsi üçün etibarlı və şəffaf mexanizm çatışmazlığının aradan qaldırılması aktuallığı özünü biruzə verir.
- Məlumat və etimad boşluğu səbəbindən etika mexanizmlərinə passiv yanaşma müşahidə olunur.
- Fikrimizcə, təcrübəli auditorların mentorluq və etik dəstək mexanizmlərinə inteqrasiyası auditor cəmiyyətinin güclənməsinə töhfə verə bilər.
- Eyni zamanda peşə davranışı və məxfilik kimi əsas prinsiplərə yetərincə diqqət yetirilməməsi müşahidə olunur.

- Belə bir halda təəssüf doğurur ki, auditorların yalnız yarısı etik təlimlərdə iştirak edib; 1/3-dən çoxu isə bu sahədə məlumatsız və ya təlimsizdir. Bundan əlavə, auditorların 37.5%-i müstəqillik məsələsində çətinlik çəkir, bu isə etik sabitliyə risk yaradır.

I. Sorğunun istiqamətləri və təhlili

1. Peşəkar Mühasiblərin Beynəlxalq Etika Məcəlləsi ilə tanışsınızmı?

64x Cavablandırılıb | 0x Cavablandırılmayıb | Yalnız bir cavab

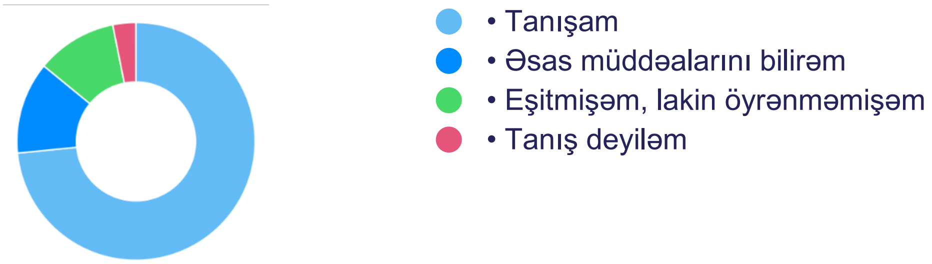

CAVAB VARİANTLARI	CAVABLAR	%
• Tanışam	47	73.4%
• Əsas müddəalarını bilirəm	8	12.5%
• Eşitmişəm, lakin öyrənməmişəm	7	10.9%
• Tanış deyiləm	2	3.1%

Nəticələrin təhlili:

1. "Tanışam" – 73,4%, *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 47 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*
   - Bu göstərici ümumilikdə müsbət haldır və onu göstərir ki, iştirakçıların böyük əksəriyyəti bu mühüm sənədlə tanışdır. Bu, həm beynəlxalq normalara uyğunluq, həm də peşəkar etik davranışın formalaşması baxımından önəmlidir.
   - Lakin bu rəqəm dərin bilik səviyyəsini deyil, sadəcə tanışlıq dərəcəsini ifadə edir. Yəni iştirakçılar Məcəllə haqqında ümumi məlumata sahib ola bilərlər, amma bu, onun gündəlik fəaliyyətlərində tətbiq olunduğu anlamına gəlmir.
2. "Əsas müddəalarını bilirəm" – 12,5% *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 8 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*
   - Bu nəticə onu göstərir ki, yalnız kiçik bir qrup iştirakçı Məcəllənin konkret və əsas prinsiplərini mənimsəyib. Bu isə narahatedici məqamdır, çünki etik normaların tətbiqi yalnız ümumi məlumatla deyil, prinsip və qaydaların dərindən anlaşılması ilə mümkündür.
3. "Eşitmişəm, lakin öyrənməmişəm" – 10,9% *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 7 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Bu iştirakçılar potensial risk qrupuna daxildirlər. Onlar Məcəllədən xəbərdardırlar, lakin onu araşdırmayıb və tətbiq etmirlər. Bu, etik risklərin yaranması ehtimalını artırır.

4. "Tanış deyiləm" – 3,1% *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 2 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

   - Hər nə qədər bu faiz az görünsə də, peşəkar mühasiblər arasında bu cür vacib beynəlxalq sənəddən tam xəbərsiz olan şəxslərin olması ciddi çatışmazlıqdır.

Problemin kökü:

- Peşəkar Mühasiblərin Beynəlxalq Etika Məcəlləsi ilə bağlı maarifləndirmə səviyyəsi qeyri-bərabərdir.
- Məcəllənin praktik tətbiqinə dair sistemli təlimlər çatışmır.

Həlli yolları və tövsiyələr:

1. Təlim və seminarların artırılması:

   - Peşəkar Mühasiblərin Beynəlxalq Etika Məcəlləsi üzrə praktik və nəzəri əsaslı təlimlər təşkil olunmalı, sertifikat proqramları yaradılmalıdır.
   - Xüsusilə "eşitmişəm, lakin öyrənməmişəm" və "tanış deyiləm" cavabını verən şəxsləri aşkar edib, onlar üçün məcburi etik maarifləndirmə tədbirləri həyata keçirilməlidir.

2. Onlayn resursların yaradılması:

   - Sadə, interaktiv və azərbaycan dilində izah edilmiş təlim modulları, videodərsliklər və test platformaları istifadəyə verilməlidir.

3. Etik Məcəllənin tətbiqi üzrə nəzarət və audit:

   - Müəssisələrdə və audit firmalarında etik davranış qaydalarına əməl olunmasına dair daxili nəzarət və yoxlamalar gücləndirilməlidir.

4. İctimai təbliğat və ictimaiyyətlə əlaqə:

   - Mühasibat və audit peşəsinin nüfuzunu artırmaq üçün etika məsələləri media vasitəsilə geniş işıqlandırılmalı, müsbət nümunələr təqdim edilməlidir.

Nəticə:

Sorğunun nəticələri göstərir ki, Peşəkar Mühasiblərin Beynəlxalq Etika Məcəlləsi haqqında müəyyən məlumatlılıq olsa da, onun tətbiqi və əhatəli mənimsənilməsi istiqamətində hələ də böyük işlər görülməlidir. Problemin aradan qaldırılması üçün maarifləndirmə, sistemli təlim və nəzarət mexanizmlərinin gücləndirilməsi vacibdir. Bu, həm peşəkar mühasibatlığın inkişafına, həm də beynəlxalq standartlara uyğunluğun təmin olunmasına mühüm töhfə verəcəkdir.

2. Auditorun peşə etikasının hansı prinsiplərini mühüm hesab edirsiniz? (Bir neçə variant seçə bilərsiniz)

64x Cavablandırılıb | 0x Cavablandırılmayıb | Bir neçə cavab

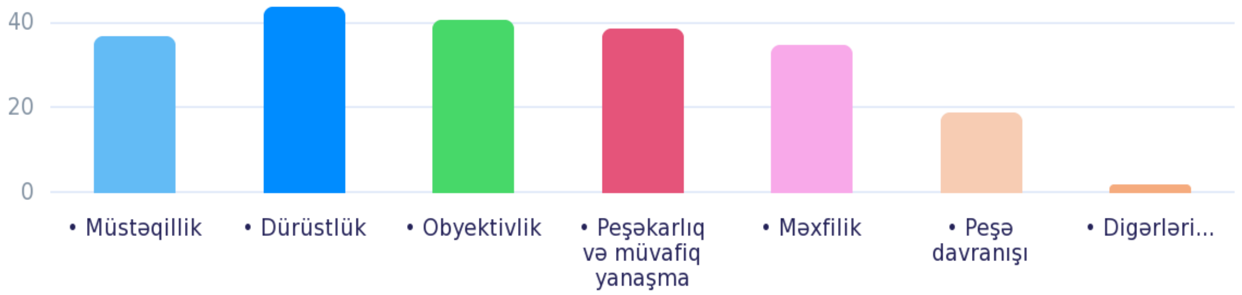

CAVAB VARİANTLARI	CAVABLAR	%
• Müstəqillik	37	57.8%
• Dürüstlük	44	68.8%
• Obyektivlik	41	64.1%
• Peşəkarlıq və müvafiq yanaşma	39	60.9%
• Məxfilik	35	54.7%
• Peşə davranışı	19	29.7%
• Digərləri...	2	3.1%

Nəticələrin ətraflı təhlili:

1. Dürüstlük (68,8%) – Ən yüksək göstərici *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 44 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Dürüstlük prinsipi auditorun doğru, açıq və dürüst davranmasını tələb edir. Sorğuda iştirak edənlərin böyük əksəriyyəti bu prinsipi önə çəkib. Bu, auditorların işinin təməlində etik davranış və vicdanlılıq meyarlarını əsas tutduqlarını göstərir.
- Dürüstlük yalnız hüquqi çərçivədə yox, həm də etik məsuliyyət çərçivəsində qərar vermə bacarığını əhatə edir.

2. Obyektivlik (64,1%) *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 41 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Obyektivlik auditorun şəxsi maraqlardan, təzyiqlərdən və emosional meyllərdən uzaq şəkildə, qərəzsiz və ədalətli qərar verməsini tələb edir.

- İştirakçılar obyektivliyi yüksək qiymətləndirməklə, audit rəyinin müstəqil və real vəziyyəti əks etdirməsi zərurətini vurğulayıblar.

3. Peşəkarlıq və müvafiq yanaşma (60,9%) *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 39 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Bu prinsip auditorun daim bilik və bacarıqlarını artırmasını, peşəkar standartlara uyğun çalışmasını və diqqətli davranmasını əhatə edir.
- Bu göstərici, auditorların öz fəaliyyətlərini təkcə etik deyil, həm də texniki və metodoloji cəhətdən yüksək səviyyədə icra etməyə önəm verdiklərini göstərir.

4. Müstəqillik (57,8%) *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 37 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Auditorların müstəqilliyi – həm əsl (faktiki), həm də görünən (təəssürat üzrə) müstəqillik – onların verdiyi rəyin obyektivliyi üçün həlledicidir.
- İştirakçılar arasında bu prinsipə də ciddi önəm verilməsi müsbət haldır, lakin bunun daha da yüksək olması gözlənilirdi. Bu sahədə əlavə təbliğat və maarifləndirməyə ehtiyac var.

5. Məxfilik (54,7%) *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 35 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Auditor müştəri və ya digər tərəflər haqqında əldə etdiyi məlumatları qanunsuz və ya icazəsiz paylaşmamalıdır.
- Auditorun etibarlılığı və müştəri ilə münasibətinin qorunması üçün bu prinsip vacibdir, lakin göründüyü kimi bu prinsip digər prinsiplərlə müqayisədə nisbətən daha az qeyd olunub. Bu da onu göstərir ki, məxfiliklə bağlı risklər bəzən az qiymətləndirilə bilər.

6. Peşə davranışı (29,7%) – Ən az qeyd olunan *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 19 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Peşə davranışı ümumi olaraq auditorun etik kodekslərə, qanunlara və ictimai gözləntilərə uyğun davranmasını əhatə edir.
- Nisbətən aşağı faiz auditorların bu prinsipi bəzən daha ümumi və digər prinsiplərin tərkib hissəsi kimi qəbul etməsi ilə izah oluna bilər. Lakin bu prinsipin rolu əslində bütün etik davranışın çərçivəsini və mədəniyyətini müəyyənləşdirir və buna görə də diqqət daha çox olmalıdır.

Mövcud problemlər və boşluqlar:

- Auditorlar arasında etik prinsip və anlayışların prioritetləşdirilməsində fərqlər müşahidə olunur.
- "Peşə davranışı" və "məxfilik" kimi prinsiplərin nisbətən az vurğulanması, bu sahələrdə etika biliklərinin dərinləşdirilməsinə ehtiyac olduğunu göstərir.

- Prinsiplərin bəziləri arasında əhəmiyyət balanssızlığı var ki, bu da peşəkar fəaliyyətin bəzi aspektlərində boşluqların yaranmasına səbəb ola bilər.

Tövsiyələr və həll yolları:

Etika prinsiplərinin təlimlərdə ayrı-ayrılıqda təhlili:

- Hər bir prinsip üçün nümunələrlə zənginləşdirilmiş ayrıca modullar hazırlanmalı və praktik hallarla bağlı analizlər verilməlidir.
- Auditorların qarşılaşa biləcəyi real etik dilemmalar üzrə simulyasiya təlimləri keçirilməli, onların doğru qərarvermə bacarıqları inkişaf etdirilməlidir.

Etik Prinsiplərin Audit Qanunvericiliyinə və praktikasına integrasiyası:

- Audit hesabatlarında etik prinsiplərə riayət məsələsi ayrıca bənd kimi qeyd olunmalı, etik audit anlayışı formalaşdırılmalıdır.

Nəticə:

Bu sorğu auditorların etik prinsiplərə yanaşmasında müəyyən müsbət tendensiyaları göstərsə də, bəzi mühüm prinsiplərin (xüsusilə peşə davranışı və məxfilik) gözlənilən səviyyədə dəyərləndirilməməsi, etik maarifləndirmənin və praktiki tətbiqlərin gücləndirilməsinin vacibliyini ortaya qoyur. Hər bir prinsipin auditorun fəaliyyətində özünəməxsus rolu olduğundan, onların bütünlükdə mənimsənilməsi və tətbiqi auditorluq peşəsinin nüfuzuna və cəmiyyətə olan etibarına birbaşa təsir göstərir.

3. Peşəkar etika məsələlərinə dair Siz xüsusi təlim keçmisinizmi?

64x Cavablandırılıb | 0x Cavablandırılmayı | Yalnız bir cavab

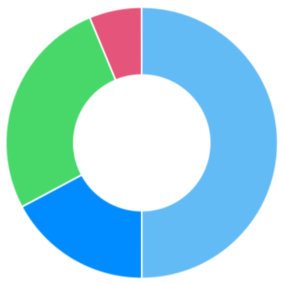

CAVAB VARİANTLARI	CAVABLAR	%
• Bəli, ixtisasartırma kurslarında	32	50.0%
• Bəli, iş yerində	11	17.2%
• Xeyr, lakin maraqlanıram	17	26.6%
• Xeyr, zəruri hesab etmirəm	4	6.3%

Nəticələrin ətraflı təhlili:

1. “Bəli, ixtisasartırma kurslarında” – 50% *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 32 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- İştirakçıların yarısı peşəkar etika ilə bağlı rəsmi və strukturlaşdırılmış təlimlərdə iştirak edib.
- Bu, müsbət göstəricidir və göstərir ki, auditorların əhəmiyyətli bir qismi etik davranışın nəzəri əsaslarını öyrənmək üçün ixtisasartırma imkanlarından yararlanır.
- Bu həm də peşəkar inkişaf proqramlarının mövcudluğunu və əhəmiyyətini təsdiqləyir.

2. “Bəli, iş yerində” – 17,2% *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 11 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Bu göstərici müəssisə və təşkilatların daxili etik maarifləndirmə təşəbbüslərinə dəlalət edir.
- Lakin bu rəqəm çox da yüksək deyil. Bu isə o deməkdir ki, bir çox iş yerlərində etik davranışla bağlı daxili təlimlər ya məhduddur, ya da sistemli deyil.

3. “Xeyr, lakin maraqlanıram” – 26,6% *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 17 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Bu qrupda olan şəxslər təlim keçməyib, lakin maraqları var.
- Bu o deməkdir ki, onlar üçün potensial tədris imkanları və təşviqlər yaradılarsa, bu sahədə daha geniş kütlə maarifləndirilə bilər.
- Bu qrup etik təlimlərin gələcək auditoriyası kimi vacib hədəf qrupu hesab edilə bilər.

4. “Xeyr, zəruri hesab etmirəm” – 6,3% *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 4 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Kiçik faiz təşkil etsə də, bu cavab müəyyən sayda şəxsin etik təlimlərə laqeyd yanaşdığını göstərir.
- Bu, həm də etik şüurun bərabər şəkildə formalaşmadığını və bəzən yalnız texniki biliklərin kifayət olduğu qənaətinin olduğunu göstərir.
- Bu yanaşma audit peşəsinin etibarına və keyfiyyətinə risk yarada bilər.

Problemlər və risklər:

1. Təlimlərin iş yerlərində sistemsizliyi: İş mühitində etik davranışların təşviqi hələ də məhdud səviyyədədir.
2. Maarifləndirmə boşluqları: Təlim keçməyən, lakin maraqlı olan qrup hələ tam şəkildə cəlb edilməyib.
3. Etik təlimin zəruriliyinə inamsızlıq: Az da olsa, bu təlimləri vacib hesab etməyən şəxslər peşəkar reputasiyaya mənfi təsir göstərə bilər.

Tövsiyələr və həll yolları:

1. İxtisasartırma təlimlərinin daha geniş yayılması:
   - Auditorlar Palatası və digər peşə təşkilatları tərəfindən müntəzəm, sertifikatlı etik təlimlər təşkil olunmalıdır.
   - Onlayn və hibrid formatlı təlimlər vasitəsilə əlçatanlıq artırıla bilər.
2. İş yerində etik siyasət və təlimlərin gücləndirilməsi:
   - Müəssisələrdə etik kodekslərin hazırlanması, etik məsələlər üzrə daxili seminarlar, etik pozuntular üçün məlumatlandırma mexanizmləri yaradılmalıdır.
3. Maraq göstərənlər üçün stimullaşdırma:
   - Etik təlimlərdə iştirak edənlərə ballar, peşəkar status artırımı və güzəştlər təklif edilə bilər.
   - “Etik sertifikatlı auditor” kimi fərqləndirici statuslar motivasiya yarada bilər.
4. Etik təlimin məcburi komponentə çevrilməsi:

- Sertifikatlaşdırma və lisenziya proseslərində etik təlimdən keçmək şərt kimi qəbul edilməlidir.
- Yenidən lisenziyalaşma zamanı etik biliklər üzrə imtahan və ya test də daxil edilə bilər.

Nəticə:

Bu sorğu göstərir ki, auditorların yarısı etik təlimlərə qatılıb, lakin təxminən 1/3-lik kütlə bu sahədə ya məlumatlı deyil, ya da təlim almamışdır. Peşəkar etikanın sadəcə nəzəri deyil, həm də praktik bir bacarıq olduğu nəzərə alınaraq, bu sahədə daha sistemli, hədəfli və təşviqedici addımların atılması vacibdir. Bu, yalnız auditorların deyil, bütövlükdə maliyyə və biznes mühitinin etibarlılığını və şəffaflığını gücləndirəcəkdir.

4. Təlim proqramlarının auditorların praktiki ehtiyaclarına uyğunluğu nə qədər təmin olunur?

64x Cavablandırılıb	0x Cavablandırılmayı	Yalnız bir cavab

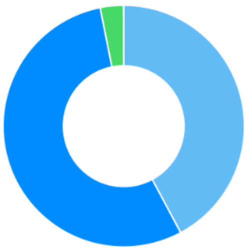

• Tam təmin olunur
• Qismən təmin olunur
• Təmin olunmur

CAVAB VARİANTLARI	CAVABLAR	%
• Tam təmin olunur	27	42.2%
• Qismən təmin olunur	35	54.7%
• Təmin olunmur	2	3.1%

Nəticələrin ətraflı təhlili:

1. "Tam təmin olunur" – 42,2% *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 27 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Təlim proqramlarının auditorların gündəlik iş ehtiyaclarını və praktiki fəaliyyətlərini əhatə etdiyini düşünən iştirakçıların sayı yüksəkdir.
- Bu göstərici, təlimlərin məzmun baxımından faydalı və real iş şəraitinə uyğun olduğunu təsdiqləyir.
- Bu nəticə, mövcud proqramların bir hissəsinin praktik yönümlü və effektiv tərtib olunduğunu göstərir.

2. "Qismən təmin olunur" – 54,7% *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 35 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Ən böyük faiz bu qrupa aiddir və bu auditorlar təlimlərin müəyyən qədər faydalı olduğunu, lakin tam real ehtiyaclara cavab vermədiyini düşünürlər.
- Bu, təlimlərin məzmununda boşluqlar və ya praktiki nümunələrin çatışmazlığı olduğunu göstərə bilər.
- Ehtimal ki, bu auditorlar təlimlərin nəzəriyyə yönümlü olduğunu, real həyatla bağlantısının isə zəif olduğunu düşünürlər.

3. "Təmin olunmur" – 3,1% *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 2 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Kiçik bir hissə təlimlərin ümumiyyətlə auditorların ehtiyaclarını qarşılamadığını bildirir.
- Bu, ya təlimlərdə iştirak etməmiş, ya da keçilən proqramlardan heç bir fayda görməmiş şəxslərin mövqeyini əks etdirir.

Aşkar olunan problemlər:

1. Təlimlərdə praktik yanaşmanın zəifliyi
2. Peşəyə və ixtisaslaşmaya görə fərqləndirilmiş təlimlərin olmaması
3. Auditorların ehtiyac və gözləntilərinin kifayət qədər öyrənilməməsi
4. Mövcud proqramlarda yenilənmə və adaptasiya çatışmazlığı

Problemin həlli üçün tövsiyələr:

1. Təlim proqramlarının ehtiyaclara əsaslanaraq tərtib olunması

- Auditorlar arasında dövrü ehtiyac analizləri keçirilməli, nəticələr əsasında proqramlar yenilənməlidir.
- Müxtəlif ixtisas sahələri (vergi, maliyyə, hüquq, informasiya texnologiyaları üzrə audit) üçün fərdi modul sistemləri tətbiq olunmalıdır.

2. Praktiki nümunələr və real audit halları təlimlərinin artırılması

- Təlimlərdə real audit halları, hesabatlar, tipik səhvlər və qərar nümunələri geniş şəkildə təhlil olunmalıdır.

3. Təcrübəli auditorların təlimçi kimi cəlb edilməsi

- Praktik təcrübəsi olan peşəkar auditorlar təlim proqramlarına məsləhətçi və təlimçi kimi qoşulmalıdır.
- Bu, təlimlərin real iş şəraiti ilə uyğunluğunu artıracaq.

4. Təlimlərin müasir texnologiyalarla inteqrasiyası

- Onlayn platformalar üzərindən keçirilən təlimlərdə diaqnostik testlər, dərhal rəy sistemləri və fərdi öyrənmə trayektoriyaları tətbiq oluna bilər.

5. Təlim keyfiyyətinə nəzarət və geribildirim mexanizmi

- Hər təlimdən sonra qiymətləndirmə və iştirakçı rəyi toplanmalı, nəticələr proqramların inkişafı üçün istifadə edilməlidir.

Nəticə:

Auditorların böyük əksəriyyəti (təxminən 97%) təlimlərin praktiki ehtiyacları ya tam, ya da qismən ödədiyini bildirir. Lakin bu, təlim proqramlarının daha çevik, ehtiyac yönümlü və praktik əsaslı şəkildə yenilənməsini zəruri edir. Müasir audit mühitində dinamik dəyişikliklərə uyğunlaşmaq üçün təlim strategiyalarının da daim yenilənməsi və peşəkar tələblərlə uyğunlaşdırılması əsas şərtdir.

5. Hesab edirsinizmi ki, Siz və ya Sizin şirkətin auditorları etik normalara riayət edirlər?

64x Cavablandırılıb | **0x** Cavablandırılmayı | Yalnız bir cavab

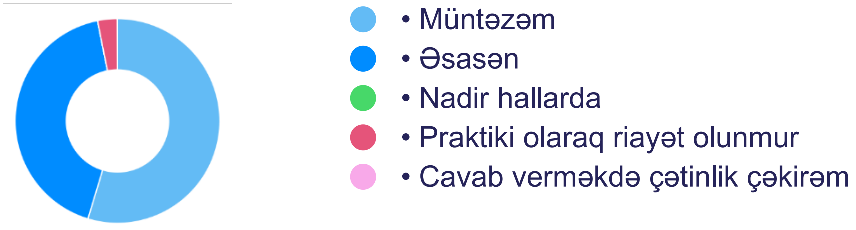

CAVAB VARİANTLARI	CAVABLAR	%
• Müntəzəm	35	54.7%
• Əsasən	27	42.2%
• Nadir hallarda	0	0.0%
• Praktiki olaraq riayət olunmur	2	3.1%
• Cavab verməkdə çətinlik çəkirəm	0	0.0%

Nəticələrin ətraflı təhlili:

1. "Müntəzəm riayət edirik" – 54,7% *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 35 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- İştirakçıların yarıdan çoxu (təxminən 2-də 1) özlərinin və ya kollektivlərinin etik normalara daim əməl etdiyini bildirir.
- Bu, peşəkar davranış qaydalarının standart bir hissəyə çevrildiyini, şirkət daxilində etik mədəniyyətin möhkəmləndiyini göstərir.
- Auditorların böyük hissəsinin şəffaflıq, dürüstlük və məsuliyyətə yüksək önəm verdiyini ortaya qoyur.

2. "Əsasən riayət edirik" – 42,2% *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 27 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Bu cavab auditorların əksəriyyətinin bəzən çətinliklərlə qarşılaşsa da, ümumilikdə etik davranış qaydalarına sadiq qaldığını göstərir.
- Ehtimal ki, bəzi hallarda təsadüfi uyğunsuzluqlar və ya daxili nəzarətin zəifliyi müşahidə oluna bilər.
- Bu göstərici etik davranışın təkmilləşdirilməsi və möhkəmləndirilməsi üçün əlavə tədbirlərin vacibliyini göstərir.

3. “Praktiki olaraq riayət olunmur” – 3,1% *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 3 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Kiçik də olsa bu faiz narahatedici siqnaldır. Bu iştirakçılar etik normaların ya tətbiq edilmədiyini, ya da vacib sayılmadığını düşünürlər.
- Belə cavablar təşkilat daxilində etika üzrə nəzarətin olmaması, məlumat çatışmazlığı və ya dəyərlərin zəif formalaşması ilə əlaqələndirilə bilər.

4. “Nadir hallarda” və “Cavab verməkdə çətinlik çəkirəm” – 0% *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən heçbiri bu cavab variantını qeyd etməyib).*

- Bu cavabların seçilməməsi göstərir ki, respondentlər etik məsələlərdə ya aydın mövqeyə malikdirlər, ya da məsuliyyət hissini dərk edirlər.

Problemlərin Mahiyyəti:

- Bəzi təşkilatlarda etik davranış sistemli şəkildə tətbiq olunmur.
- Etik normalar ilə real fəaliyyət arasında ziddiyyətlər mümkündür.
- Etika qaydaları barədə daxili maarifləndirmə və nəzarət mexanizmləri zəif ola bilər.

Həll yolları və tövsiyələr:

1. Etik kodeksin tətbiqi və gündəlik fəaliyyətə inteqrasiyası

- Bütün audit təşkilatlarında etika kodeksi yazılı şəkildə mövcud olmalı və işçilərə imzaladılmalıdır.
- Etik norma pozuntularının müəyyən olunması və nəticələrinin qiymətləndirilməsi üçün prosedurlar hazırlanmalıdır.

2. Etika üzrə dövrü təlim və seminarlar

- Etika mövzusunda real nümunələr və çətinliklər əsasında müzakirələr aparılmalı, auditorlar konkret situasiyalarda necə davranmalı olduqlarını öyrənməlidirlər.

3. Etika komissiyalarının yaradılması və daxili nəzarət

- Şirkət daxilində etik məsələlərə baxan komitə və ya məsul şəxs təyin olunmalıdır.
- Bu struktur şikayət və ya pozuntu halları ilə bağlı anonim müraciətləri qəbul etməlidir.

4. Etik davranışın qiymətləndirilməsi sisteminə daxil edilməsi

- İşçi fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi zamanı etik davranış göstəriciləri nəzərə alınmalı, mükafatlandırma sistemində rol oynamalıdır.

Nəticə:

Sorğunun nəticələri auditorlar arasında etik normalara böyük əksəriyyətin riayət etdiyini, lakin bəzi hallarda sistemli və davamlı tədbirlərə ehtiyac duyulduğunu göstərir. Bu sahədə mövcud müsbət meyillər strukturlaşdırılmış və monitorinqə əsaslanan yanaşmalarla gücləndirilməlidir. Auditorlar üçün etika yalnız davranış qaydası deyil, ictimai etimadın və peşəkar nüfuzun əsas sütunu olmalıdır.

6. Peşə Etika Məcəlləsinə riayət etməkdə öz rolunuzu başa düşürsünüzmü?

64x Cavablandırılıb | **0x** Cavablandırılmayı | Yalnız bir cavab

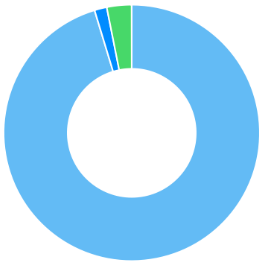

CAVAB VARİANTLARI	CAVABLAR	%
• Bəli	61	95.3%
• Xeyr	1	1.6%
• Cavab verməkdə çətinlik çəkirəm	2	3.1%

Nəticələrin ətraflı təhlili:

"Bəli" cavabı – 95,3% *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 61 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Bu olduqca müsbət və ümidverici göstəricidir. Respondentlərin əksəriyyəti Peşəkar Etika Məcəlləsinə riayət etməkdə öz məsuliyyətlərini aydın şəkildə dərk etdiklərini bildirib.

Bu nəticə auditorların:

- Etik dəyərləri mənimsədiyini;
- Fərdi peşəkar məsuliyyətin fərqində olduqlarını;
- Etik normalara riayət etməyin peşənin nüfuzu və cəmiyyətin inamı üçün vacib olduğunu başa düşdüklərini göstərir.

"Xeyr" cavabı – 1,6% *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 1 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Bu cavab çox azlıq təşkil etsə də, diqqətdən kənarda qalmalı deyil.
- Bu auditorların etik məsələlərə ya yetərli maariflənDirilmədiyini, ya da peşə məsuliyyətinə kifayət qədər önəm vermədiyini ehtimal etmək olar.

“Cavab verməkdə çətinlik çəkirəm” – 3,1% *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 2 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Bu iştirakçılar ya etik qaydaların mahiyyətini tam anlamayıblar, ya da peşə məsuliyyətinin sərhədlərini aydın şəkildə müəyyən edə bilmirlər.
- Bu, əlavə izahata və yönləndirici təlimlərə ehtiyac olduğunu göstərir.

Mövcud problemlər:

- Bəzi auditorlar üçün Peşə Etika Məcəlləsinin praktiki əhəmiyyəti və şəxsi məsuliyyəti aydın deyil.
- Etika mövzusunda daha konkret və həyatla bağlı izahların verilməsinə ehtiyac duyulur.
- “Cavab verməkdə çətinlik çəkirəm” cavabı auditorların bir qisminin etik dəyərləri sadəcə nəzəri səviyyədə qavradığını, praktik vəziyyətlərdə isə rəftarın necə olmalı olduğunu bilmədiklərini göstərə bilər.

Təkliflər və həll yolları:

1. Etik maarifləndirmə sessiyaları və real nümunələr əsasında təlimlər

- Auditorların peşə fəaliyyətində etik qərarlar qəbul etmə bacarıqları real hadisələr əsasında müzakirə olunmalıdır.
- Rol oyunları, simulyasiyalar və praktiki məsələlər etik prinsipləri daha yaxşı mənimsəməyə kömək edər.

2. Etik məsuliyyətin şəxsi fəaliyyət planlarına inteqrasiyası

- Hər bir auditor şəxsi etik məsuliyyət planı hazırlamalı, bu plan illik fəaliyyət hesabatına daxil edilməlidir.
- Şirkətlərdə etik məsuliyyətin nəticəyə təsiri ölçülə bilər (məsələn, müştəri məmnuniyyəti, audit keyfiyyəti və s.).

3. Etik davranış üzrə müşahidə və rəy mexanizmi

- Auditorlar üçün etik məsələlərlə bağlı anlayış və davranış testləri təşkil edilə bilər.
- Həmkarlar arasında qarşılıqlı rəy sorğuları ilə etik davranışın qiymətləndirilməsi dəstək kimi çıxış edə bilər.

Nəticə:

Sorğu nəticələri göstərir ki, auditorların böyük əksəriyyəti Peşə Etikası Məcəlləsində öz rollarını başa düşür və məsuliyyət hissini daşıyır. Bu, ölkədə auditor xidmətlərinin keyfiyyətinin yüksəlməsi və peşənin ictimai nüfuzunun artması üçün mühüm şərtdir. Fərdi məsuliyyətin daha da gücləndirilməsi, praktik yönümlü maarifləndirmə tədbirləri və daxili monitorinq sistemlərinin qurulması ilə etik davranış daha da möhkəmləndirilə bilər.

7. Siz şirkətinizin (özünüzün) etika və uyğunluq sahəsində məsuliyyətinin ciddiliyini qəbul edirsinizmi?

64x Cavablandırılıb | **0x** Cavablandırılmayı | Yalnız bir cavab

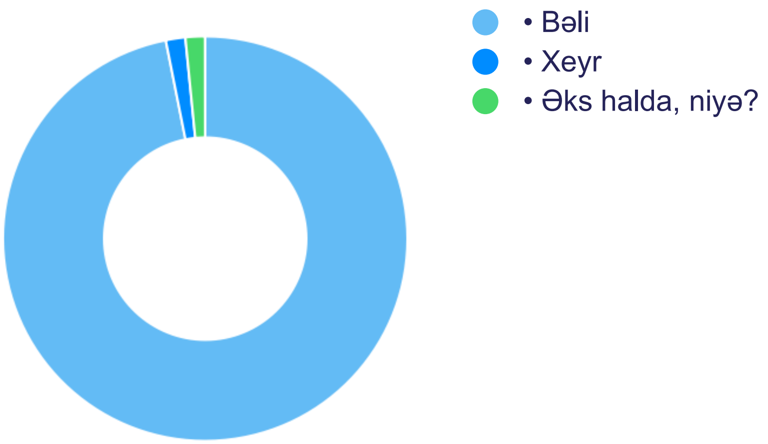

CAVAB VARİANTLARI	CAVABLAR	%
• Bəli	62	96.9%
• Xeyr	1	1.6%
• Əks halda, niyə?	1	1.6%

Nəticələrin təhlili:

"Bəli" – 96,9% (Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 62 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).

- Bu göstərici auditorların və ya audit şirkətlərinin etik davranış və uyğunluq tələblərini ciddi qəbul etdiklərini açıq şəkildə sübut edir.
- Bu, həm şəxsi vicdan və peşə etikası, həm də şirkətlərin daxili siyasət və prosedurlarına əməl olunması baxımından müsbət haldır.
- Belə yüksək nəticə həm də auditorların ictimai etimad və peşə nüfuzunun qorunmasına önəm verdiklərini göstərir.

"Xeyr" və "Əks halda, niyə?" – cəmi 3,2% (Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 1 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).

- Bu azlıq təşkil edən qrup, auditor cəmiyyətində etik məsuliyyətə yanaşmada müəyyən boşluqlar və fərdi yanaşma fərqləri olduğunu göstərir.

- “Əks halda, niyə?” cavabının verilməsi bu şəxsin etika və uyğunluq məsələlərinin ya lazımi qədər izah edilmədiyini, ya da şəxsi və ya təşkilati məyusluq yaşadığını göstərir.

Problem və risklər:

- Etika və uyğunluq sahəsində məsuliyyəti qəbul etməyən azlıq belə olsa, bu, bütövlükdə peşənin ictimai nüfuzuna mənfi təsir edə bilər.
- Etik məsuliyyətin dərk edilməməsi audit keyfiyyətində zəifliklər, müştəri etimadının azalması, hətta hüquqi risklərə gətirib çıxara bilər.

Həll yolları və tövsiyələr:

1. Etika və uyğunluq üzrə korporativ strategiyanın gücləndirilməsi

- Audit şirkətləri etik kodekslərini daxili qaydalar və vəzifə öhdəlikləri ilə daha sıx əlaqələndirməlidir.
- Etika sahəsində daxili nəzarət və hesabat mexanizmləri tətbiq olunmalıdır.

2. Şəxsi və kollektiv məsuliyyətin izahı

- Etika və uyğunluq yalnız şəxsi məsuliyyət deyil, həm də komanda və təşkilat səviyyəsində daşıyıcı məsuliyyətdir. Bu fikir auditorlara açıq şəkildə çatdırılmalıdır.
- “Mənim davranışım, şirkətimin imicidir” prinsipi ilə təlimlər təşkil edilməlidir.

3. Mənfi cavab verən auditorlarla fərdi iş

- Etika və uyğunluq məsələsində tərəddüd edən və ya mənfi cavab verən auditorlarla əlavə psixoloji və peşəkar dəstək, motivasiya və mentorluq təmin edilməlidir.
- Bu şəxslərin fikirləri öyrənilərək etik sistemin hansı sahələrində çatışmazlıqlar olduğunu anlamaq da mümkündür.

Nəticə:

Sorğu nəticəsi göstərir ki, peşəkar auditorların böyük əksəriyyəti etik və uyğunluq məsələlərini ciddi qəbul edir, bu isə Azərbaycanda audit sektorunun etik baxımdan yetkinlik mərhələsinə yaxınlaşdığını göstərir. Bununla belə, az da olsa, məsuliyyətsizlik və ya tərəddüd bildirən iştirakçılar var ki, onların təhlili və düzgün istiqamətləndirilməsi ümumi peşə keyfiyyətlərinin daha da artırılması üçün vacibdir.

8. Etik prinsiplərə əməl olunmasını təmin etmək üçün daxili nəzarət prosedurları varmı?

64x Cavablandırılıb | **0x** Cavablandırılmayı | Yalnız bir cavab

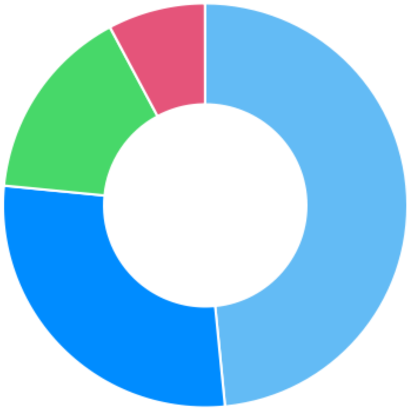

• Bəli, etik prinsiplərə riayət olunmasını təmin edən xüsusi daxili nəzarət prosedurları mövcuddur.
• Qismən, bəzi daxili nəzarət prosedurları tətbiq edilir, lakin onların tam effektivliyi qiymətləndirilməlidir.
• Xeyr, hazırda belə prosedurlar mövcud deyil, lakin onların yaradılması planlaşdırılır.
• Cavab verməkdə çətinlik çəkirəm.

CAVAB VARİANTLARI	CAVABLAR	%
• Bəli, etik prinsiplərə riayət olunmasını təmin edən xüsusi daxili nəzarət prosedurları mövcuddur.	31	48.4%
• Qismən, bəzi daxili nəzarət prosedurları tətbiq edilir, lakin onların tam effektivliyi qiymətləndirilməlidir.	18	28.1%
• Xeyr, hazırda belə prosedurlar mövcud deyil, lakin onların yaradılması planlaşdırılır.	10	15.6%
• Cavab verməkdə çətinlik çəkirəm.	5	7.8%

Nəticələrin ətraflı təhlili:

48,4% – Xüsusi daxili nəzarət prosedurları mövcuddur *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 31 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Auditor təşkilatlarının təxminən yarısında etik prinsiplərə əməl olunmasını təmin edən spesifik, formalaşdırılmış nəzarət mexanizmləri mövcuddur.
- Bu, həmin təşkilatlarda etik risklərin idarə olunması, etik pozuntuların qarşısının alınması və hesabatlılıq mexanizmlərinin daha sistemli şəkildə qurulduğunu göstərir.

28,1% – Qismən prosedurlar mövcuddur *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 18 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Bu cavablar göstərir ki, bəzi təşkilatlarda etik nəzarət prosedurlarının elementləri var, lakin onlar ya formal xarakter daşıyır, ya da effektivliyi zəifdir.
- Bu, təlimatlar, davranış kodeksi və etik monitorinqin formalaşdırılmasında boşluqların olduğunu göstərir.

15,6% – Prosedurlar mövcud deyil, lakin planlaşdırılır *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 10 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Bu göstərici, etik prinsiplərin sistemli şəkildə tətbiq edilmədiyi və proseslərin ən yaxşı halda inkişaf mərhələsində olduğu təşkilatların mövcudluğuna işarədir.
- Bu vəziyyət etik pozuntuların aşkarlanması və qarşısının alınmasında zəiflik, həmçinin ictimai və müştəri etimadının itirilməsi riski deməkdir.

7,8% – Cavab verməkdə çətinlik çəkənlər *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 5 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).*

- Bu iştirakçılar ya məlumatdan xəbərsizdir, ya da etik nəzarət mexanizmlərinin şəffaflıq və ünsiyyət baxımından zəif olduğunu göstərir.
- Bu qrupda etik prosedurların çalışanlar səviyyəsində izah edilməməsi və ya tətbiq olunmaması problemi ola bilər.

Problemlər:

- Standartlaşdırılmış etik nəzarət prosedurlarının olmaması.
- Prosedurların effektivliyinin qiymətləndirilməməsi və zəif kommunikasiya.
- Etik nəzarət mexanizmlərinin formal xarakter daşıması.

Həll yolları və təkliflər:

1. Etik nəzarət sistemlərinin qurulması və standartlaşdırılması
   - Bütün auditor təşkilatlarında etik davranış kodeksi, etik risklərin monitorinqi və pozuntuların araşdırılması üzrə prosedurlar hazırlanmalı və tətbiq olunmalıdır.
   - Bu sistemlər şirkət daxili siyasət və hüquqi tələblərlə uzlaşdırılmalıdır.
2. Daxili nəzarət prosedurlarının effektivliyinin qiymətləndirilməsi
   - Mövcud prosedurların müntəzəm audit və qiymətləndirmələr vasitəsilə təhlil edilməsi, onların təkmilləşdirilməsi və uyğunlaşdırılması vacibdir.
3. Şəffaflıq və kommunikasiya
   - Auditorlar və əməkdaşlar etik nəzarət mexanizmləri barədə mütəmadi məlumatlandırılmalı, bu prosedurlar aydın şəkildə sənədləşdirilməlidir.
4. Etik komitələrin və etik əlaqələndirici şəxslərin təyin olunması
   - Şirkət daxilində etika üzrə məsul şəxslərin və ya komitələrin fəaliyyəti etik nəzarətin effektivliyini artırır, həmçinin daxili hesabat sistemini gücləndirir.

Nəticə:

Bu sorğu auditor təşkilatlarının əksəriyyətində etik nəzarət mexanizmlərinin ya mövcud olduğunu, ya da formalaşdırılmaqda olduğunu göstərir. Lakin sistemli yanaşmanın hələ də qismən və ya planlaşdırma mərhələsində olduğu təşkilatlar var. Buna görə etik nəzarət sistemlərinin vahid metodoloji əsaslarla qurulması və bütün əməkdaşlar üçün əlçatan edilməsi mühüm əhəmiyyət daşıyır. Bu, peşə nüfuzunun qorunması və ictimai etimadın möhkəmləndirilməsi baxımından əsas şərtlərdəndir.

9. Auditorlar daha çox hansı etik dilemmalarla rastlaşırlar? (Bir neçə variant seçmək olar)

64x Cavablandırılıb | **0x** Cavablandırılmayı | Bir neçə cavab

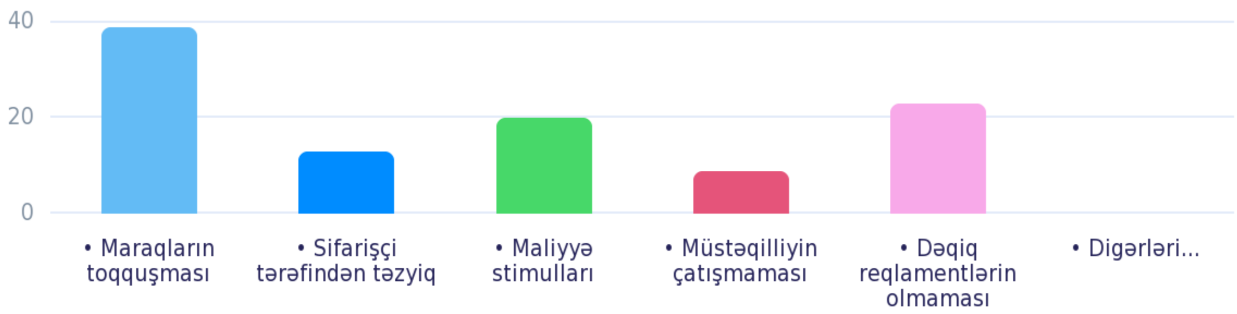

CAVAB VARİANTLARI	CAVABLAR	%
• Maraqların toqquşması	39	60.9%
• Sifarişçi tərəfindən təzyiq	13	20.3%
• Maliyyə stimulları	20	31.3%
• Müstəqilliyin çatışmaması	9	14.1%
• Dəqiq reqlamentlərin olmaması	23	35.9%
• Digərləri...	0	0.0%

Nəticələrin təhlili:

1. Maraqların toqquşması – 60.9% (Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 39 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).

- Ən çox qeyd olunan dilemma.
- Bu vəziyyət, auditorun obyektiv qərar vermə qabiliyyətinə təsir edən şəxsi, maliyyə və ya peşəkar maraqların kəsişməsindən irəli gəlir.
- Maraqların toqquşması müstəqillik, dürüstlük və obyektivlik prinsiplərini birbaşa təhlükə altına alır.

2. Dəqiq reqlamentlərin olmaması – 35.9% (Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 23 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).

- Normativ-hüquqi bazada və ya təşkilati daxili qaydalarda aydın etik rəhbərliklərin, prosedur və göstəricilərin olmaması, auditorları qeyri-müəyyənlik qarşısında qoyur.
- Bu, etik riskləri artırır və standartların fərqli şərh olunması ilə nəticələnə bilər.

3. Maliyyə stimulları – 31.3% (Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 20 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).

- Bəzi hallarda auditorun maddi maraqlar uğrunda müstəqillikdən və ya dürüstlükdən imtina etmə riski yarana bilər.
- Sifarişçinin məmnunluğu naminə hesabatların şişirdilməsi və ya yumşaldılması potensial təhlükədir.

4. Sifarişçi tərəfindən təzyiq – 20.3% (Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 13 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).

- Auditorlar bəzən mühasibat uçotu məlumatlarını dəyişdirmək, uyğunsuzluqları ört-basdır etmək və ya yumşaq yanaşma nümayiş etdirmək üçün sifarişçi tərəfindən təzyiqlərlə üzləşirlər.
- Bu vəziyyətlər auditorun peşə müstəqilliyini və etik prinsiplərə sadiqliyini sınayır.

5. Müstəqilliyin çatışmaması – 14.1% (Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 9 nəfəri bu cavab variantını qeyd edib).

- Auditorların sifarişçilərlə uzunmüddətli əməkdaşlığı, şəxsi münasibətləri və ya təşkilati asılılıqları, onların müstəqil qərar vermə qabiliyyətini azalda bilər.
- Bu faktor, həmçinin xarici görünüşdə müstəqilliyin pozulması riski yaradır və ictimai etimadın sarsılmasına səbəb ola bilər.

Əsas problemlər və töhfələr:

• Problem	• Təsiri	• Çıxış Yolu
Maraqların toqquşması	Obyektivliyin itməsi, qərarların qeyri-etik olması	Daxili reyestrlər, maraqların bəyanı, müstəqil nəzarət
Dəqiq reqlamentlərin olmaması	Standartsız qərarlar, etik qeyri-müəyyənlik	Etik kodeksin təkmilləşdirilməsi, prosedur rəhbərləri
Maliyyə stimulları	Ədalətsiz qiymətləndirmə, müştəriyə güzəşt	Müqavilə şəffaflığı, nəticəyə görə deyil, prosesə görə qiymət
Sifarişçi təzyiqi	Tərəfsizlik pozulur, hesabatlar etibarsız olur	Qorunan məlumat xətləri, daxili şikayət mexanizmi

• Problem	• Təsiri	• Çıxış Yolu
Müstəqilliyin çatışmaması	İctimai etimadın pozulması, hüquqi risklər	Rotasiya sistemi, əlaqələrin bəyan olunması

Təkliflər və həll yolları:

- Etik dilemmaların aşkarlanması və həlli üzrə təlimlərin təşkili – Real hallara əsaslanan praktiki senarilər üzərində təlimlər keçirilməlidir.
- Maraqların toqquşmasının qarşısını almaq üçün açıqlama sistemlərinin tətbiqi – Auditorlar vəzifəyə başlamazdan əvvəl şəxsi və maliyyə maraqlarını bəyan etməlidirlər.
- Etik reqlamentlərin və davranış kodekslərinin yenilənməsi – Dəqiq, aydın və tətbiq edilə bilən prosedur və rəhbərlik sənədləri hazırlanmalıdır.
- Etik müşavir və ya komitə yaradılması – Auditorların etik problemlərlə bağlı məsləhət ala biləcəyi müstəqil qurumlar vacibdir.
- Daxili nəzarət və rotasiya mexanizmlərinin gücləndirilməsi – Xüsusilə uzunmüddətli müştəri münasibətlərində auditorların dəyişdirilməsi tövsiyə olunur.

Nəticə:

Sorğunun nəticələri göstərir ki, etik dilemmalar auditorların gündəlik fəaliyyətində ciddi rol oynayır və onların effektiv şəkildə idarə olunmaması peşə nüfuzuna zərbə vura bilər. Buna görə də, etik risklərin idarə olunması üzrə sistemli yanaşma, təlim və prosedurların təkmilləşdirilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

10. Müstəqil olmaq auditor üçün nə qədər asandır?

64x Cavablandırılıb | **0x** Cavablandırılmayı | Yalnız bir cavab

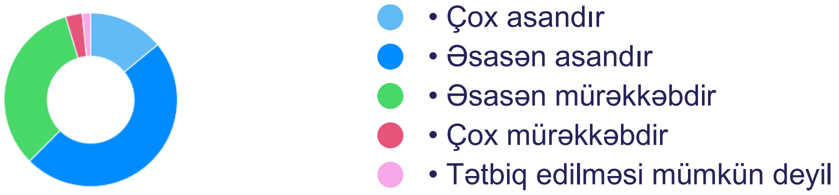

CAVAB VARİANTLARI	CAVABLAR	%
• Çox asandır	9	14.1%
• Əsasən asandır	31	48.4%
• Əsasən mürəkkəbdir	21	32.8%
• Çox mürəkkəbdir	2	3.1%
• Tətbiq edilməsi mümkün deyil	1	1.6%

Nəticələrin ətraflı təhlili:

◆ 48,4% – Əsasən asandır *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 31 nəfəri)*

- Bu nəticə auditorların əksəriyyətinin müstəqil olmağın müəyyən şərtlər daxilində mümkün və real olduğunu düşündüyünü göstərir.
- Müstəqilliyin qorunması üçün lazımi şərtlər mövcuddur, lakin bəzi hallarda təşkilati və hüquqi çərçivələrə riayət etmə zəruridir.
- Bu cavab auditor peşəsinin praktik reallığında müstəqilliyin təmin olunmasının mümkün olduğunu təsdiqləyir.

◆ 32,8% – Əsasən mürəkkəbdir *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 21 nəfəri)*

- Bu göstərici auditorların təxminən üçdə birinin müstəqilliklə bağlı maneə və çətinliklər yaşadığını göstərir.
- Çətinliklərə müştəri ilə maliyyə və ya şəxsi münasibətlərin təsiri, struktur daxili təzyiqlər və ya qeyri-müəyyən hüquqi mexanizmlər daxil ola bilər.
- Bu, peşə müstəqilliyinin daha sistemli müdafiəyə ehtiyacı olduğunu göstərir.

◆ 14,1% – Çox asandır *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 9 nəfəri)*

- Bu cavab auditorlardan kiçik bir hissəsinin müstəqilliyin qorunmasında ciddi çətinlik görmədiyini göstərir.

- Onlar üçün hüquqi və etik çərçivələr aydın, nəzarət mexanizmləri isə kifayət qədər işlək ola bilər.

◆ 3,1% – Çox mürəkkəbdir *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 2 nəfəri)*

- Bu iştirakçılar auditor müstəqilliyini qorumağın praktik olaraq çox çətin olduğunu düşünür.
- Bu mövqe auditor fəaliyyətinə daxili və xarici təzyiqlərin yüksək olmasına işarədir.

◆ 1,6% – Tətbiq edilməsi mümkün deyil *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 1 nəfəri)*

- Bu fikir auditor müstəqilliyinin təmin olunmasının praktiki baxımdan mümkünsüz olduğunu bildirir.
- Bu, ya tam uyğunsuz strukturda işləyən auditorun mövqeyidir, ya da prinsipial pozuntuların olduğu bir mühitə işarədir.

Aşkarlanan problemlər:

- Auditor müstəqilliyinə təzyiq yaradan amillər: müştəri asılılığı, struktur təzyiqlər, maraq toqquşmaları;
- Hüquqi və etik mexanizmlərin bəzən qeyri-kafi olması;
- Müstəqilliyin formallıq səviyyəsində tətbiqi, real praktikada isə pozulması;
- Auditorlar arasında müstəqilliyin mahiyyəti ilə bağlı fərqli anlayış səviyyəsi.

Təklif olunan həll yolları:

1. Müstəqillik prinsiplərinin hüquqi və təşkilati zəmanətlə gücləndirilməsi

- Peşə standartlarında müstəqilliyə dair daha sərt və konkret mexanizmlər formalaşdırılmalı, bu mexanizmlərin icrası təmin edilməlidir.

2. Maraqlar toqquşmasının qarşısını alan siyasətlərin tətbiqi

- Müştəri ilə maliyyə və şəxsi münasibətlərin auditor müstəqilliyinə təsirinin qarşısını almaq üçün daxili siyasətlər və prosedurlar hazırlanmalıdır.

3. Maarifləndirmə və etik təlimlər

- Auditorlar üçün müstəqillik, peşə etikası və maraqlar toqquşması barədə mütəmadi təlimlər keçirilməli və bu anlayışlar aydınlaşdırılmalıdır.

4. Müstəqillik üzrə monitorinq və hesabatlılıq mexanizmləri

- Təşkilatlar daxilində müstəqilliyin qorunması üzrə nəzarət mexanizmləri və hesabatlılıq sistemləri qurulmalıdır.

Nəticə:

Sorğu nəticələri göstərir ki, auditorların böyük əksəriyyəti üçün müstəqil olmaq ya "çox asan", ya da "əsasən asandır". Lakin eyni zamanda əhəmiyyətli bir qrup (təxminən 37.5%) bu məsələdə müxtəlif dərəcədə çətinliklər yaşadığını bildirir. Bu vəziyyət auditor müstəqilliyinin hüquqi, təşkilati və etik baxımdan davamlı şəkildə müdafiə edilməsini zəruri edir. Müstəqillik, auditor peşəsinin etibarı və cəmiyyətə hesablılığı üçün

fundamental prinsip olduğundan, bu istiqamətdə gücləndirilmiş yanaşmalar mühüm əhəmiyyət daşıyır.

11. Mövcud Etika Məcəlləsi nöqsanları aradan qaldırmaq üçün nə qədər yetərlidir?

64x Cavablandırılıb | **0x** Cavablandırılmayı | Yalnız bir cavab

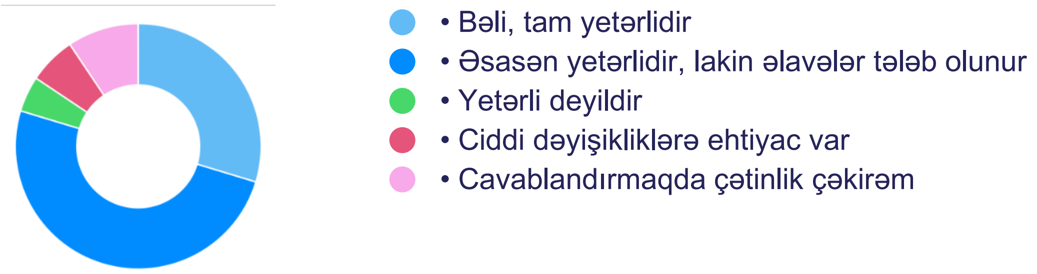

CAVAB VARİANTLARI	CAVABLAR	%
• Bəli, tam yetərlidir	19	29.7%
• Əsasən yetərlidir, lakin əlavələr tələb olunur	32	50.0%
• Yetərli deyildir	3	4.7%
• Ciddi dəyişikliklərə ehtiyac var	4	6.3%
• Cavablandırmaqda çətinlik çəkirəm	6	9.4%

Nəticələrin ətraflı təhlili:

◆ 50,0% – Əsasən yetərlidir, lakin əlavələr tələb olunur *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 32 nəfəri)*

- Əksər auditorlar Etika Məcəlləsinin ümumilikdə funksional olduğunu, lakin bəzi boşluqların və yeni dövrün tələblərinə cavab verən əlavələrin vacib olduğunu düşünürlər.
- Bu nəticə məcəllənin çevik, lakin zamanla yenilənməyə ehtiyac duyan bir sənəd olduğunu göstərir.
- Texnologiyanın təsiri, maraqlar toqquşmasının yeni formaları və beynəlxalq təcrübələrin tətbiqi bu əlavələrə səbəb ola bilər.

◆ 29,7% – Bəli, tam yetərlidir *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 19 nəfəri)*

- Bu auditorlar mövcud Etika Məcəlləsinin kifayət qədər əhatəli və normativ baza olaraq adekvat olduğunu hesab edir.

- Onların fikrincə, düzgün tətbiq olunduqda mövcud qaydalar etik pozuntuların qarşısını almaqda yetərlidir.

◆ 6,3% – Ciddi dəyişikliklərə ehtiyac var *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 4 nəfəri)*

- Bu iştirakçılar Məcəllənin struktur və məzmun baxımından müasir etik problemləri həll etmək üçün qeyri-kafi olduğunu bildirir.
- Bu fikir hüquqi boşluqlar, qeyri-müəyyən anlayışlar və zəif tətbiqetmə ilə əlaqələndirilə bilər.

◆ 4,7% – Yetərli deyildir *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 3 nəfəri)*

- Bu qrup Məcəllənin effektivliyinə ümumiyyətlə mənfi yanaşır.
- Bu yanaşma ya praktiki pozuntuların tez-tez baş verməsi, ya da nəzarət və sanksiya mexanizmlərinin işləməməsi ilə əsaslana bilər.

◆ 9,4% – Cavab verməkdə çətinlik çəkirəm *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 6 nəfəri)*

- Bu iştirakçılar ya Etika Məcəlləsinin məzmunu ilə tanış deyil, ya da onun praktik tətbiqində iştirak etmirlər.
- Bu nəticə auditorlar arasında etik sənədlərin kifayət qədər təbliğ edilmədiyini və ya aydın anlaşılmadığını göstərə bilər.

Aşkarlanan əsas problemlər:

- Etika Məcəlləsinin bəzi hissələrinin aktual reallıqlara cavab verməməsi.
- Terminoloji qeyri-müəyyənliklər və tətbiqdə bərabərsizliklər.
- Beynəlxalq standartlarla uzlaşmayan və ya zəif əlaqələndirilmiş müddəalar.
- Məcəllənin geniş auditor kütləsinə effektiv şəkildə izah olunmaması və maarifləndirmənin zəifliyi.

Təklif olunan həll yolları:

1. Etika Məcəlləsinin mütəmadi yenilənməsi
   - Qlobal peşəkar standartlara uyğunlaşma üçün mütəmadi hüquqi və məzmun yeniləmələri həyata keçirilməlidir.
   - Məcəlləyə rəqəmsal texnologiyalar, süni intellekt, sosial media davranışı və maraqlar toqquşması ilə bağlı yeni bölmələr əlavə olunmalıdır.
2. Əlavə təlimat və interpretasiya bələdçilərinin hazırlanması
   - Auditorların Məcəlləni düzgün başa düşməsi üçün praktiki nümunələr və izahlı sənədlər hazırlanmalıdır.
   - Təlim və seminarlar vasitəsilə bu sənədlər auditorlara izah edilməlidir.
3. Etik pozuntuların aşkarlanması və hesabatlılıq mexanizmlərinin gücləndirilməsi

- Məcəllənin yalnız formal sənəd kimi deyil, real tətbiq vasitəsi kimi işləməsi üçün nəzarət və sanksiya mexanizmləri effektivləşdirilməlidir.

4. Məcəllənin hüquqi gücünün artırılması və məsuliyyət çərçivəsinin müəyyənləşdirilməsi

- Məcəllənin tətbiqi ilə bağlı hüquqi məsuliyyət mexanizmləri dəqiq və icbari şəkildə müəyyənləşdirilməlidir.

Nəticə:

Sorğu nəticələri göstərir ki, auditorların 80%-dən çoxu Etika Məcəlləsinin ya tam, ya da qismən yetərli olduğunu düşünür. Bu, mövcud sənədin əsaslı baza təşkil etdiyini göstərsə də, təxminən hər üç iştirakçıdan biri əlavələrə və dəyişikliklərə ehtiyac olduğunu vurğulayır. Məcəllənin mütəmadi olaraq yenilənməsi, onun daha da funksional və müasir peşə tələblərinə uyğunlaşdırılması üçün zəruri addım sayılır. Etik davranışın sistemli təminatı auditor nüfuzunun və ictimai etimadın əsas dayaqlarındandır.

12. Etik normaların pozulduğu hallarda hansı tədbirlərin görülməsi məqsədə uyğundur? (Bir neçə variant seçmək mümkündür)

64x Cavablandırılıb | **0x** Cavablandırılmayı | Bir neçə cavab

CAVAB VARİANTLARI	CAVABLAR	%
• Rəsmi xəbərdarlıq	51	79.7%
• Maliyyə sanksiyası	19	29.7%
• Fəaliyyət sahəsindən müvəqqəti kənarlaşdırma	21	32.8%
• Peşə icazəsinin ləğv edilməsi	17	26.6%
• Pozuntular haqda açıq informasiyanın yayılması	12	18.8%
• Digərləri...	2	3.1%

Nəticələrin ətraflı təhlili:

🔷 79.7% – Rəsmi xəbərdarlıq *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 51 nəfəri)*

- Ən çox seçilən tədbir auditorların etik pozuntulara qarşı əsasən xəbərdaredici, maarifləndirici və ilkin səviyyədə reaksiya tərəfdarı olduğunu göstərir.
- Bu tədbir, xüsusilə az ağır və ilk dəfə baş verən pozuntular üçün daha məqsədəuyğun sayılır.

🔷 32.8% – Fəaliyyət sahəsindən müvəqqəti kənarlaşdırma *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 21 nəfəri)*

- Auditorların təxminən üçdə biri bu tədbirin də effektiv olduğuna inanır, xüsusilə təkrarlanan və ya ictimai etibarı ciddi pozan hallarda.

- Bu tədbir peşəkar məsuliyyətin təminində və digər auditorlara nümunə yaratmaqda effektiv ola bilər.

◆ 29.7% – Maliyyə sanksiyası *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 19 nəfəri)*

- Bu tədbir daha çox intizam pozuntularının qarşısını almağa yönəlmiş maddi təzyiq formasıdır.
- Lakin yüksək faizlə seçilməməsi onun effektivliyinin və ya tətbiq mexanizmlərinin auditorlar arasında sual doğurduğunu göstərə bilər.

◆ 26.6% – Peşə icazəsinin ləğv edilməsi *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 17 nəfəri)*

- Auditorların dörddə biri bu tədbiri ən ağır etik pozuntular üçün tətbiq edilməli hesab edir.
- Bu, ciddi və sistemli pozuntulara qarşı tətbiq edilməli sonuncu və sərt addımdır.

◆ 18.8% – Pozuntular haqda açıq informasiyanın yayılması *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 12 nəfəri)*

- Nisbətən aşağı göstəricidir. Auditorlar, ehtimal ki, peşə nüfuzunun və şəxsi məlumatların qorunması baxımından bu tədbirə ehtiyatla yanaşırlar.
- Lakin şəffaflıq və ictimai hesabatlılıq baxımından bu tədbirin müzakirəyə açıq qalması vacibdir.

◆ 3.1% – Digərləri... *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 2 nəfəri)*

- Bura etik təlimlərə cəlbetmə, ictimai üzr və ya əlavə nəzarət tədbirləri kimi qeyri-formal və bərpaedici yanaşmalar daxil ola bilər.

Aşkarlanan əsas problemlər:

- Etik pozuntulara qarşı tədbirlərin sistemsizliyi: Auditorların müxtəlif tədbirləri fərqli ciddilik səviyyəsində dəyərləndirməsi tədbirlərin tətbiqində vahid yanaşmanın olmadığını göstərə bilər.
- Cəza və maarifləndirmə arasında tarazlığın olmaması: Auditorlar daha çox xəbərdarlığa üstünlük versə də, təkrar və ciddi pozuntular üçün daha sərt tədbirlərin nə dərəcədə effektiv olacağı barədə qeyri-müəyyənlik var.
- Etik davranışın ictimailəşdirilməsi məsələsində çəkingənlik: Etik pozuntuların açıqlanması auditorlar tərəfindən az dəstəklənir – bu isə şəffaflıqla peşə nüfuzu arasında balans problemini gündəmə gətirir.

Təklif olunan həll yolları:

1. Etik pozuntular üçün differensial sanksiya mexanizminin yaradılması:

- Pozuntuların növünə və ağırlıq dərəcəsinə görə sanksiyalar konkret şəkildə müəyyənləşdirilməli və ictimaiyyətə açıq şəkildə təqdim olunmalıdır (məsələn: xəbərdarlıq → cərimə → müvəqqəti kənarlaşdırma → ləğv).

2. Maarifləndirici tədbirlərin gücləndirilməsi:

- Auditorlar üçün etik risklərin izah olunduğu daimi təlimlər və etik dilemmanın simulyasiyalarla göstərildiyi proqramlar həyata keçirilməlidir.

3. Nəzarət və hesabat mexanizmlərinin gücləndirilməsi:

- Etik pozuntuların izlənməsi, araşdırılması və nəticələrin peşə ictimaiyyətinə (bəzən ictimaiyyətə) açıqlanması üçün müvafiq mexanizmlər yaradılmalıdır.

4. Bərpaedici ədalət yanaşmalarının tətbiqi:

- Bir sıra hallarda auditorlara etik pozuntunun nəticələrini başa düşmək və etibarı bərpa etmək üçün imkan verən alternativ tədbirlər nəzərdən keçirilməlidir (üzr, təlim, nəzarət altında fəaliyyət və s.).

Nəticə:

Sorğu auditorların etik pozuntulara qarşı əsasən xəbərdaredici və maarifləndirici yanaşmaları üstün tutduğunu göstərir. Lakin müəyyən faiz auditorlar sərt tədbirlərin də vacibliyini vurğulayır. Bu isə göstərir ki, auditor peşəsində etik davranış yalnız cəza ilə deyil, həm də davamlı maarifləndirmə və sistemli nəzarətlə təmin olunmalıdır. Eyni zamanda, tədbirlərin hüquqi və inzibati əsaslarının gücləndirilməsi etik mühitin davamlılığını və auditor nüfuzunu qorumağa xidmət edəcək.

13. Etik standartların auditor peşəsində möhkəmlənməsi üçün hansı işlər görülməlidir?

64x Cavablandırılıb | **0x** Cavablandırılmayı | Yalnız bir cavab

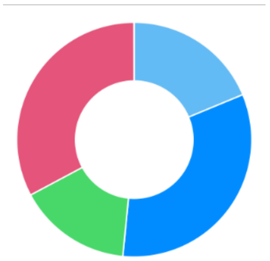

- • Qanunvericiliyin və normativ bazanın təkmilləşdirilməsi
- • Maarifləndirmə tədbirlərinin gücləndirilməsi
- • Nəzarət və monitorinq mexanizmlərinin gücləndirilməsi və tənbeh tədbirlərinin sərtləşdirilməsi
- • Hamısı vacibdir
- • Fikirləriniz...

CAVAB VARİANTLARI	CAVABLAR	%
• Qanunvericiliyin və normativ bazanın təkmilləşdirilməsi	12	18.8%
• Maarifləndirmə tədbirlərinin gücləndirilməsi	21	32.8%
• Nəzarət və monitorinq mexanizmlərinin gücləndirilməsi və tənbeh tədbirlərinin sərtləşdirilməsi	10	15.6%
• Hamısı vacibdir	21	32.8%
• Fikirləriniz...	0	0.0%

Nəticələrin ətraflı təhlili:

🔷 32.8% – Maarifləndirmə tədbirlərinin gücləndirilməsi *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 21 nəfəri)*

- Auditorlar etik normaların formalaşmasında və pozuntuların azalmasında maarifləndirmə və təlimlərin həlledici rol oynadığına inanırlar.
- Bu, peşəkarların etik risklər və məsuliyyətlər barədə davamlı bilgiləndirilməsinə ehtiyac olduğunu göstərir.

🔷 32.8% – Hamısı vacibdir *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 21 nəfəri)*

- Auditorların əhəmiyyətli bir hissəsi etik standartların gücləndirilməsi üçün kompleks və paralel tədbirlərin görülməsinin tərəfdarıdır.
- Bu yanaşma sistemli islahatlara ehtiyac olduğunu göstərir: hüquqi baza, maarifləndirmə və nəzarət mexanizmləri eyni anda işləməlidir.

🔷 18.8% – Qanunvericiliyin və normativ bazanın təkmilləşdirilməsi *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 12 nəfəri)*

- Bu iştirakçılar daha çox etik davranışın hüquqi çərçivə və inzibati qaydalarla möhkəmlənməsinin vacibliyini önə çəkir.
- Normativ dəqiqlik və tətbiq alətlərinin effektivliyi auditor davranışlarına birbaşa təsir edir.

🔷 15.6% – Nəzarət və tənbeh mexanizmlərinin gücləndirilməsi *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 10 nəfəri)*

- Etik pozuntuların qarşısının alınması üçün nəzarət və sanksiya mexanizmlərinin gücləndirilməsinə ehtiyac olduğunu düşünən auditorlar da az deyil.
- Bu yanaşma daha çox caydırıcı tədbirlərə önəm verir.

🔷 0% – Fikirləriniz...

- Heç bir iştirakçı öz şəxsi təklifini yazmayıb. Bu, ya mövzunun kifayət qədər aydın təqdim edildiyini, ya da auditorların fərdi fikir bildirməkdə tərəddüd etdiyini göstərə bilər.

Aşkarlanan problemlər:

- Tədbirlər arasında prioritet bölgüsü çətindir: Auditorlar müxtəlif tədbirlərin vacibliyini vurğulasalar da, onların hansı ardıcıllıqla və necə tətbiq olunmalı olduğu qeyri-müəyyəndir.
- Nəzarət və tənbeh tədbirlərinə nisbətən az diqqət: Bu sahədəki aşağı faiz göstərir ki, ya mövcud mexanizmlərə inam azdır, ya da sərt yanaşmalarla bağlı narahatlıqlar mövcuddur.
- Fərdi fikirlərin olmaması: Auditorların bu sahədə təşəbbüskarlıq və fərdi yanaşma bildirməkdə passivliyi mövcuddur – bu isə daha dərin iştirakçı təhlillərinə ehtiyac olduğunu göstərir.

Təklif olunan həll yolları:

1. Kompleks yanaşmanın hüquqi sənədlərdə təsbit edilməsi:

- “Etik davranış kodeksi”, “Auditor fəaliyyətinə nəzarət haqqında əsasnamə” və s. sənədlərdə maarifləndirmə, nəzarət və hüquqi əsaslar paralel şəkildə nəzərdə tutulmalıdır.

2. Etik təlim proqramlarının daimiləşdirilməsi:

- Praktik nümunələrə əsaslanan etik təlimlərin keçirilməsi, simulyasiya üsullarının tətbiqi auditorların düşüncə tərzinə daha dərindən təsir edə bilər.

3. Nəzarət orqanlarının gücləndirilməsi və şəffaf hesabatların təqdimatı:

- Etik pozuntuların aşkarlanması və sanksiyaların tətbiqi barədə müntəzəm hesabatlar peşəkar ictimaiyyətə təqdim olunmalıdır.

4. Fərdi iştirak və təşəbbüslərin stimullaşdırılması:

- Auditorlara etik təşəbbüslər irəli sürmək və real təkliflər vermək üçün şərait yaradılmalı, bu cür təkliflər rəsmi platformalarda nəzərdən keçirilməlidir.

Nəticə:

Sorğu göstərir ki, etik standartların auditor peşəsində möhkəmlənməsi üçün yalnız bir istiqamətdə deyil, paralel və sistemli tədbirlər zəruridir. Ən çox vurğulanan məsələlər maarifləndirmə və hərtərəfli yanaşmadır. Bu isə onu göstərir ki, auditor etikasının möhkəmləndirilməsi üçün həm qanunvericilik, həm monitorinq, həm də peşəkar inkişaf istiqamətində irəliləyişlər vacibdir.

14. Sizin fikrinizcə auditorun gündəlik fəaliyyətində etik davranışı yaxşılaşdırmaq üçün nələr zəruridir?

64x Cavablandırılıb | **0x** Cavablandırılmayı | Yalnız bir cavab

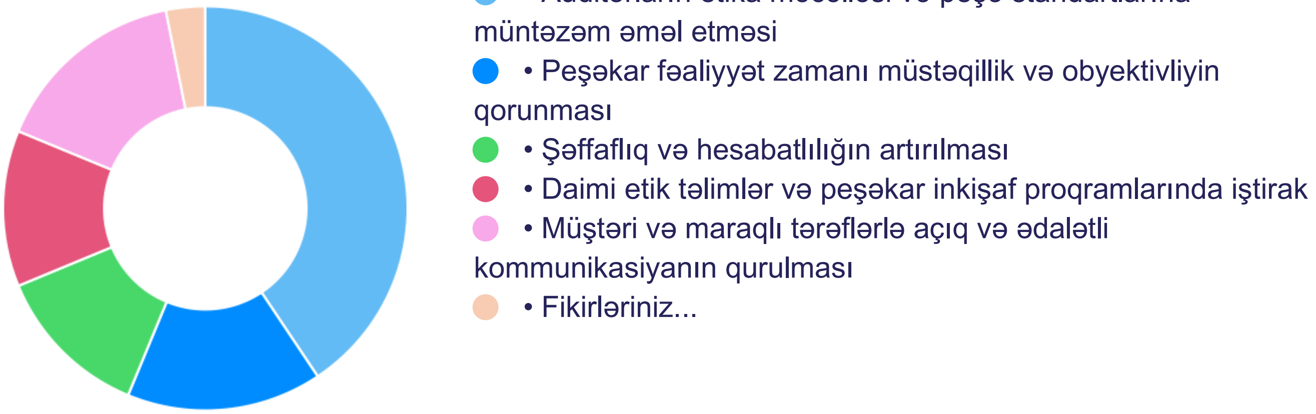

CAVAB VARİANTLARI	CAVABLAR	%
• Auditorların etika məcəlləsi və peşə standartlarına müntəzəm əməl etməsi	26	40.6%
• Peşəkar fəaliyyət zamanı müstəqillik və obyektivliyin qorunması	10	15.6%
• Şəffaflıq və hesabatlılığın artırılması	8	12.5%
• Daimi etik təlimlər və peşəkar inkişaf proqramlarında iştirak	8	12.5%
• Müştəri və maraqlı tərəflərlə açıq və ədalətli kommunikasiyanın qurulması	10	15.6%
• Fikirləriniz...	2	3.1%

Nəticələrin ətraflı təhlili:

🔷 40.6% – Etika məcəlləsi və peşə standartlarına müntəzəm əməl etmə *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 26 nəfəri)*

- Auditorların əksəriyyəti etik davranışın əsas şərti kimi normativ baza və davranış standartlarının davamlı tətbiqini görür.
- Bu, formal çərçivələrin praktikada necə işlədiyinin auditorlar üçün əsas meyar olduğunu göstərir.

◆ 15.6% – Müstəqillik və obyektivliyin qorunması *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 10 nəfəri)*

- Auditorların bir qismi üçün etik davranışın mahiyyəti onların şəxsi mövqeyində, yəni müstəqil və qərəzsiz qərarlar qəbul etməsindədir.
- Bu yanaşma əsasən peşəkar dürüstlük prinsipini önə çəkir.

◆ 15.6% – Müştəri və maraqlı tərəflərlə açıq və ədalətli kommunikasiya *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 10 nəfəri)*

- Auditorların qarşılıqlı münasibətlərində şəffaf və balanslı ünsiyyətin qurulması da etik davranışın mühüm elementi kimi qiymətləndirilir.
- Bu, etibarlı peşəkar münasibətlər üçün vacib sayılır.

◆ 12.5% – Şəffaflıq və hesabatlılıq, 12.5% – Etik təlimlər və inkişaf proqramları *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 8 nəfəri)*

- Auditorların bir hissəsi etik davranışın gücləndirilməsi üçün daxili prosedurların şəffaflığına və sistemli təlimlərə diqqət çəkir.
- Bu cavablar daha çox daxili nəzarət və ömürboyu təhsil yanaşmalarını əks etdirir.

◆ 3.1% – Fikirləriniz...

- Az sayda iştirakçı fərdi fikir bildirib. Bu, auditorların ümumi istiqamətlərlə razılaşdığını və ya fərdi təklif verməyə təşəbbüs göstərmədiyini göstərə bilər.

Aşkarlanan problemlər:

- Normativ baza ilə real tətbiq arasında boşluq: Əsas diqqətin qaydalara əməl olunmasına yönəlməsi, onların gündəlik praktikada nə dərəcədə effektiv tətbiq olunduğuna dair suallar doğurur.
- Müstəqillik məsələsi hələ də əsas çağırışlardan biridir: Müstəqil qərar vermək və təzyiqlərə qarşı durmaq auditorlar üçün etik baxımından çətin bir sahə olaraq qalır.
- Peşəkar inkişaf və təlimlərə nisbətən az diqqət: Auditorların yalnız 12.5%-i etik təlimləri əsas prioritet kimi görür – bu isə bu istiqamətdə hələ də maarifləndirməyə ehtiyac olduğunu göstərir.

Təkliflər:

1. Tətbiqə yönəlmiş Etika Məcəlləsinin tərtibi və təbliği:

- Mövcud sənəd praktik nümunələr və situasiyalara əsaslanmalı, auditorların gündəlik fəaliyyətinə uyğunlaşdırılmalıdır.

2. Müstəqilliyi qorumaq üçün institusional mexanizmlər yaradılmalı:

- Audit prosesində auditorun mövqeyini gücləndirəcək daxili qərar azadlığı və müdafiə mexanizmləri təmin edilməlidir (məsələn, anonim məsləhət xidmətləri, mübahisələrin etik qaydalarla həlli mexanizmləri).

3. Peşəkar etik təlimlərin sistemləşdirilməsi:

- Müntəzəm təlimlər və "real-hadisə" analizlər əsasında etik seminarlar təşkil olunmalıdır.

4. Kommunikasiya və hesabatlılıq mədəniyyəti formalaşdırılmalıdır:

- Auditor-müştəri münasibətlərində etik qaydalar və qarşılıqlı hörmət çərçivəsi formal olaraq müəyyənləşdirilməli və bu istiqamətdə davranış kodeksi tanıdılmalıdır.

Nəticə:

Auditorların etik davranışlarını yaxşılaşdırmaq üçün ən vacib amil kimi Etika Məcəlləsi və standartlara əməl etmələri göstərilir. Bununla yanaşı, müstəqillik, şəffaflıq, etik təlimlər və kommunikasiya da mühüm tamamlayıcı rol oynayır. Bu isə auditorların etik davranışını yalnız qaydalara uyğunluqla deyil, həm də şəxsiyyət və institusional dəstək prizmasından qiymətləndirdiyini göstərir.

15. Etik qaydaların yenilikləri və dəyişikliklərinin Sizə çatdırılmasını qənaətbəxş hesab edirsinizmi?

64x Cavablandırılıb | **0x** Cavablandırılmayı | Yalnız bir cavab

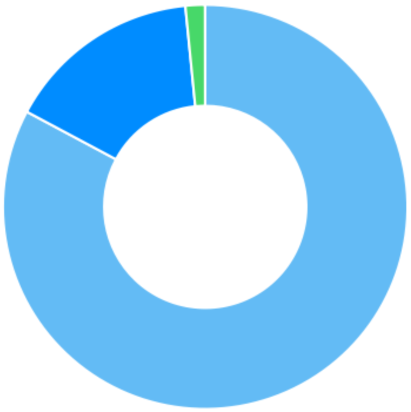

CAVAB VARİANTLARI	CAVABLAR	%
• Bəli	53	82.8%
• Xeyr	10	15.6%
• Fikirləriniz	1	1.6%

Nəticələrin geniş təhlili:

◆ 82.8% - Bəli (Qənaətbəxşdir) *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 53 nəfəri)*

- Əksəriyyət etik qaydalarla bağlı dəyişiklik və yeniliklərin onlara vaxtında və aydın şəkildə çatdırıldığını düşünür.
- Bu, kommunikasiya kanallarının (rəsmi məktublar, elektron poçt, görüşlər, veb sayt, təlimlər və s.) müəyyən qədər effektiv işlədiyini göstərir.

◆ 15.6% - Xeyr (Qənaətbəxş deyil) *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 10 nəfəri)*

- Auditorların təxminən 1/6 hissəsi bu məlumatların onlara çatdırılmasında çatışmazlıqların olduğunu bildirir.
- Bu çatışmazlıqlar məlumatlandırma tezliyi, formatı və ya çatdırılma üsulunun qeyri-effektivliyi ilə bağlı ola bilər.

◆ 1.6% - Fikirləriniz *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 1 nəfəri)*

- Bu azlıq şəxsi və daha konkret iradını və ya təklifini bölüşmək istəmiş ola bilər, lakin sayı nəticənin əsas strukturunu dəyişmir.

Problemlər:

- Birmənalı məmnunluq yoxdur: Hər altı iştirakçıdan biri hələ də yeniliklərin ona dolğun və aydın formada çatdırılmadığını düşünür. Bu, auditorların bütünlükdə məlumatlandırılmasında boşluqlar olduğunu göstərir.
- Yeniliklərin izah və kontekstlə bağlı çatışmazlıqlar mümkündür: Dəyişikliklərin yalnız forma olaraq deyil, mahiyyət və tətbiq nümunələri ilə izah edilməsi vacibdir. Əks halda auditor sadəcə dəyişikliklə tanış olur, amma onun praktiki nəticələrini anlamır.
- Mənbə və platforma müxtəlifliyi kifayət qədər deyil: Əgər auditorlar dəyişikliklərə yalnız bir mənbədən – məsələn, e-mail vasitəsilə – çıxış əldə edirlərsə, bu məhdud **informasiyalaşma riski yaradır.**

Təkliflər:

1. Çoxkanallı məlumatlandırma sistemi qurulsun:

- Etik qaydalardakı dəyişikliklər eyni zamanda e-poçt, mobil bildiriş, veb portal, sosial media və təlimlərdə paylaşılmalıdır.

2. "Etika Yenilikləri Bülleteni" tətbiq olunsun:

- Hər rüb və ya hər yarımildə bir dəfə sadə dildə izah olunmuş dəyişikliklər və onların praktik təsirləri barədə elektron bülleten yayımlanmalıdır.

3. Vebinar və ya seminar formatında təqdimatlar təşkil olunsun:

- Hər yeni dəyişiklik təqdim edildikdən sonra qısa online görüşlər və ya videotəlimlər vasitəsilə auditorlara izah olunmalıdır.

4. Rəy və sual platforması qurulsun:

- Auditorların etik dəyişikliklərlə bağlı suallarını ünvanlaya biləcəyi interaktiv platforma və ya “etik məsləhət mərkəzi” faydalı ola bilər.

Nəticə:

Etik qaydaların dəyişikliklərinin auditorlara çatdırılması prosesi əksər hallarda qənaətbəxşdir. Lakin 15.6%-lik narazı auditor kütləsi, bu prosesin daha da təkmilləşdirilməsinə ehtiyac olduğunu göstərir. Əsas istiqamət, çoxkanallı, sistemli və izahlı məlumatlandırma mexanizmlərinin tətbiqidir.

16. Etik qaydalara əməl olunmamasına qarşı Auditorlar Palatası tərəfindən görülən tədbirlər Sizi qane edirmi?

64x Cavablandırılıb | **0x** Cavablandırılmayı | Yalnız bir cavab

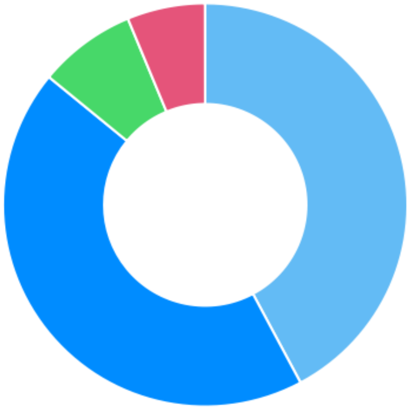

- • Bəli, tam qane edir, tədbirlər yetərli və effektivdir.
- • Qismən qane edir, bəzi tədbirlər daha da təkmilləşdirilməlidir.
- • Xeyr, qane etmir, daha ciddi və effektiv tədbirlərə ehtiyac var.
- • Cavablandırmaqa çətinlik çəkirəm.

CAVAB VARİANTLARI	CAVABLAR	%
• Bəli, tam qane edir, tədbirlər yetərli və effektivdir.	27	42.2%
• Qismən qane edir, bəzi tədbirlər daha da təkmilləşdirilməlidir.	28	43.8%
• Xeyr, qane etmir, daha ciddi və effektiv tədbirlərə ehtiyac var.	5	7.8%
• Cavablandırmaqa çətinlik çəkirəm.	4	6.3%

Təhlil və əsas nəticələr:

◆ 43.8% - Qismən qane edir, lakin tədbirlər təkmilləşdirilməlidir *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 28 nəfəri)*

- Ən çox seçilən cavab budur. Auditorların demək olar ki, yarısı mövcud tədbirlərin qismən effektiv olduğunu, lakin bəzi aspektlərinin yenilənməyə və gücləndirilməyə ehtiyac duyduğunu düşünür.
- Bu, müəyyən irəliləyişlərin olsa da, problemlərin tam aradan qalxmadığını göstərir.

◆ 42.2% - Tam qane edir, tədbirlər yetərlidir *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 27 nəfəri)*

- İştirakçıların təxminən 2/5 hissəsi Auditorlar Palatasının etik pozuntularla mübarizədə yetərli və effektiv fəaliyyət göstərdiyini bildirir. Bu göstərici, mövcud sistemin əsasən işlədiyini göstərir.

- Auditorların az da olsa əhəmiyyətli hissəsi hesab edir ki, hazırkı tədbirlər kifayət qədər təsirli deyil və daha sərt, nəticəverici yanaşmalara ehtiyac var.

🔷 6.3% - Cavablandırmağa çətinlik çəkirəm *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 4 nəfəri)*

- Bu göstərici, bəzilərinin məlumatlı olmadığını və ya fikir formalaşdırmaqda çətinlik çəkdiyini göstərir. Bu da şəffaflığın və məlumatlılığın artırılmalı olduğunu ortaya qoyur.

Problemlər:

- Auditorlar arasında tədbirlərin keyfiyyəti və nəticəliliyi ilə bağlı fikirlər bölünür – bu isə etimadın tam bərqərar olmadığını göstərir.
- Monitorinq və icra mexanizmlərində boşluqlar ola bilər
- Tədbirlərin bəzi hallarda zəif icra olunması və ya gecikmələr mövcud ola bilər.
- Etik pozuntularla bağlı tədbirlərin ictimai görünürlüğü aşağıdır
- İştirakçılar hansı tədbirlərin kimə və nə zaman tətbiq olunduğu barədə məlumat əldə edə bilmədiklərindən qane olmaya bilərlər.

Təkliflər:

✅ 1. Tədbirlərin şəffaf şəkildə ictimaiyyətə açıqlanması

- Auditorlar Palatası qayda pozuntuları və görülən tədbirlər barədə ümumi məlumatları rüblük hesabat şəklində yayımlamalıdır (ad çəkmədən statistik və ümumi formada).

✅ 2. Təkmilləşmiş monitorinq sistemi tətbiq olunsun

- Etik qaydaların pozulmasının aşkarlanması və araşdırılması üçün real vaxt nəzarət mexanizmləri və rəqəmsal hesabat alətləri tətbiq oluna bilər.

✅ 3. Tədbirlərin məntiqi və proporsional şəkildə tətbiqinə diqqət yetirilsin

- Pozuntu növünə uyğun olaraq mərhələli sanksiya sistemi olmalıdır: xəbərdarlıq → təlim → müvəqqəti məhdudlaşdırma → sanksiya.

✅ 4. Auditorlar üçün əks əlaqə platforması yaradılmalıdır

- Auditorlar tətbiq olunan tədbirlərlə bağlı fikir bildirmək və tövsiyələr vermək üçün anonim platforma və ya onlayn sorğu sistemindən istifadə edə bilərlər.

Nəticə:

Sualın nəticələri göstərir ki, Auditorlar Palatasının etik qaydaların pozulmasına qarşı tədbirləri əsasən qənaətbəxşdir, lakin təkmilləşdirmə ehtiyacları da açıq şəkildə hiss olunur. Bu səbəbdən, daha şəffaf, mərhələli və interaktiv tədbir siyasətinin hazırlanması tövsiyə olunur.

17. Etik qaydalara riayət edən auditorlar üçün təşviq və fərqləndirmə tədbirlərinin görülməsini məqsədəmüvafiq hesab edirsinizmi?

64x Cavablandırılıb | **0x** Cavablandırılmayı | Yalnız bir cavab

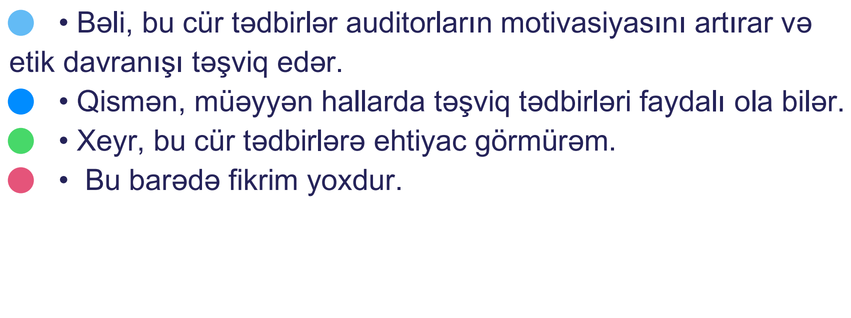

CAVAB VARİANTLARI	CAVABLAR	%
• Bəli, bu cür tədbirlər auditorların motivasiyasını artırar və etik davranışı təşviq edər.	42	65.6%
• Qismən, müəyyən hallarda təşviq tədbirləri faydalı ola bilər.	16	25.0%
• Xeyr, bu cür tədbirlərə ehtiyac görmürəm.	4	6.3%
• Bu barədə fikrim yoxdur.	2	3.1%

Nəticənin geniş şəkildə təhlili:

🔷 65.6% – Bəli, təşviq tədbirləri auditorların motivasiyasını artırar və etik davranışı təşviq edər *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 42 nəfəri)*

- Respondentlərin böyük əksəriyyəti hesab edir ki, pozitiv təşviq və fərqləndirmə auditorların etik standartlara riayətini gücləndirə bilər.
- Bu cavab auditorların pozitiv motivasiya vasitələrinə, müsbət gücləndiricilərə ehtiyac olduğunu vurğulayır.

🔷 25.0% – Qismən, müəyyən hallarda təşviq tədbirləri faydalı ola bilər *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 16 nəfəri)*

- Bir çox auditor düşünür ki, təşviq tədbirləri yalnız bəzi hallarda və konkret şərtlər daxilində faydalı ola bilər.
- Bu, təşviq mexanizminin dozalı, planlı və şəraitə uyğun tətbiq edilməsinin vacibliyini göstərir.

🔷 6.3% – Xeyr, bu cür tədbirlərə ehtiyac görmürəm *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 4 nəfəri)*

- Azlıqda olan bu qrup isə təşviq tədbirlərinin faydasına inanmayaraq, bəlkə də auditorların peşəkar standartlara əməl etməsinin daxili məsuliyyətlə bağlı olduğunu vurğulayır.

🔷 3.1% – Bu barədə fikrim yoxdur *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 2 nəfəri)*

- Bir kiçik qrup isə mövzu ilə bağlı fikrini hələ formalaşdıra bilməyib.

Problemlər:

- Təşviq mexanizminin mövcud olmaması və ya yetərsizliyi
- Mövcud təşviq tədbirlərinin auditorların motivasiyasına kifayət qədər təsir göstərməməsi və ya zəif təşkil olunması.
- Təşviqin subyektiv və natamam tətbiqi riski
- Bəzi hallarda təşviqlərin ədalətsiz və ya qeyri-bərabər paylanması ehtimalı mövcuddur.
- Məqsədyönlü və fərdi yanaşma ehtiyacı
- Hər auditorun motivasiya səbəbi fərqli olduğundan, universal təşviq mexanizmlərinin az effektli olması mümkündür.

Təkliflər:

✅ 1. Formal təşviq sisteminin yaradılması və rəsmi tətbiqi

- Auditorlar üçün "Ən Etik Auditor" kimi mükafatlar, sertifikatlar və ya digər fərqləndirmə vasitələri tətbiq oluna bilər.

✅ 2. Təşviq mexanizminin şəffaf və ədalətli olması təmin edilməlidir

- Təşviq meyarları və qaydaları aydın şəkildə müəyyənləşdirilərək, hər auditorun bu meyarlara uyğun qiymətləndirilməsi təmin olunmalıdır.

✅ 3. Motivasiya artırıcı tədbirlərdə fərdi yanaşma tətbiq edilməlidir

- Fərqli auditorlar üçün maddi və qeyri-maddi təşviq vasitələrinin (məsələn, təlimlərdə üstünlük, peşəkar inkişaf imkanları) kombinasiyası təşkil edilməlidir.

✅ 4. Təşviq və fərqləndirmə tədbirləri haqqında geniş məlumatlandırma aparılmalıdır

- Auditorlar bu tədbirlərin məqsədi, faydaları və tətbiqi barədə müntəzəm məlumatlandırılmalıdır.

Nəticə:

Cavablandıranların böyük əksəriyyəti üçün etik davranışa təşviq və fərqləndirmə tədbirlərinin tətbiqi vacib və faydalıdır. Bu, auditorların peşəkar etik standartlara daha ciddi riayət etməsini təmin edən effektiv motivasiya vasitəsidir. Təklif olunan təşviq mexanizmləri sistemli, ədalətli və şəffaf olmalıdır ki, həm fərdi, həm də kollektiv səviyyədə etik davranış möhkəmlənsin.

18. Siz Etika Məcəlləsinin pozulması halları ilə bağlı məlumat verə biləcəyiniz şəxsin adı və əlaqə məlumatlarını bilirsinizmi?

64x Cavablandırılıb | **0x** Cavablandırılmayı | Yalnız bir cavab

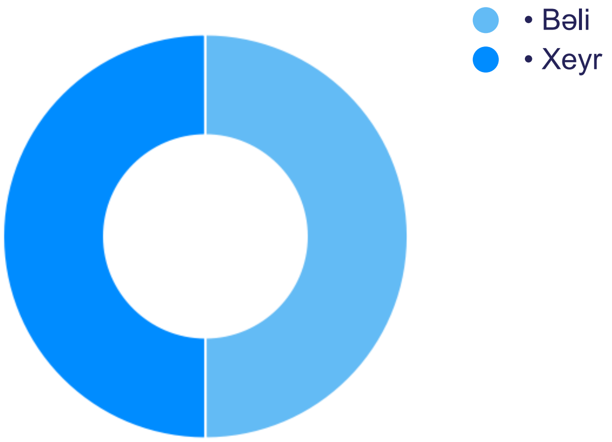

CAVAB VARİANTLARI	CAVABLAR	%
• Bəli	32	50.0%
• Xeyr	32	50.0%

Nəticənin geniş təhlili:

◆ 50% – Bəli, məlumat verə biləcəyim şəxsin adı və əlaqə məlumatlarını bilirəm *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 32 nəfəri)*

- Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən yarısı (32 nəfər) etik qaydaların pozulması halları ilə bağlı əlaqə saxlayacaq məsul şəxslərin kimliyi və əlaqə məlumatlarına malik olduqlarını bildirir.
- Bu cavab Auditorlar Palatasının etik qaydalarla bağlı əlaqələndirmə və məlumatlandırma sisteminin müəyyən qədər tanındığını göstərir.
- Məlumatlı auditorlar, etik pozuntulara qarşı daha fəal davranmaq potensialına malikdirlər.

◆ 50% – Xeyr, məlumat verə biləcəyim şəxsin əlaqə məlumatlarını bilmirəm *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 32 nəfəri)*

- Sorğuda iştirak edən digər yarısı heç bir əlaqə məlumatına malik olmadığını qeyd edib.
- Bu isə etik qaydalarla bağlı məlumatlandırma və kommunikasiya sahəsində ciddi boşluqların mövcud olduğunu göstərir.

- Auditorlar arasında məlumat axını və əlaqə kanallarının gücləndirilməsi zərurətini ortaya qoyur.

Mövcud problemlər:

- Etika Məcəlləsinin pozulması halları ilə bağlı əlaqədar şəxslərin və onların əlaqə vasitələrinin kifayət qədər aydın və geniş yayılmaması.
- Auditorların yarısının bu vacib məlumatlara malik olmaması, etik pozuntuların vaxtında və səmərəli şəkildə aşkarlanmasına və aradan qaldırılmasına mane olur.
- Məlumat çatışmazlığı nəticəsində etik pozuntuların gizlədilməsi və ya lazımi tədbirlərin görülməməsi riski artır.

Təkliflər:

✅ 1. Etik əlaqə şəxslərinin məlumatlarının mütəmadi yenilənməsi və geniş auditoriya ilə paylaşılması

- Auditorlar Palatası tərəfindən məsul şəxslərin adı, telefon, e-mail və digər əlaqə vasitələri rəsmi kanallarda (veb sayt, e-poçt, daxili sistemlər) dərc edilməlidir.

✅ 2. Auditorların məlumatlandırılması üzrə təlim və seminarların təşkili

- Auditorlara etik pozuntularla bağlı məlumat vermək üçün kimlərə və necə müraciət etmələri barədə müntəzəm təlimlər təşkil olunmalıdır.

✅ 3. Etika Məcəlləsinin pozulması halları üçün anonim müraciət mexanizminin yaradılması

- Əlaqə məlumatlarından asılılığı azaldacaq anonim şikayət kanalları auditorların rahat və qorxusuz şəkildə məlumat verməsini təmin edə bilər.

✅ 4. Kommunikasiya kanallarının sadələşdirilməsi və gücləndirilməsi

- Telefon, e-mail, onlayn platformalar və digər vasitələrlə əlaqə saxlamaq üçün rahat və əlçatan sistem yaradılmalıdır.

Nəticə:

Auditorlar arasında etik pozuntularla bağlı məsul şəxslərin əlaqə məlumatlarının məlumluğu bərabər səviyyədə deyil — 50% məlumatlı, 50% isə məlumatlı deyil. Bu göstərici auditorlar arasında informasiya axınının təkmilləşdirilməsi, etik kommunikasiya sisteminin gücləndirilməsi və məlumatlandırmanın artırılması üçün mühüm çağırışdır. Effektiv və şəffaf kommunikasiya auditorların etik pozuntulara qarşı daha məsuliyyətli olmasına, eləcə də müvafiq tədbirlərin vaxtında görülməsinə imkan yaradacaq.

19. Siz Peşə Etika Məcəlləsinin icrasına dair "Qaynar xətt mexanizmi"nin yaradılmasını dəstəkləyirsinizmi?

64x Cavablandırılıb | **0x** Cavablandırılmayı | Yalnız bir cavab

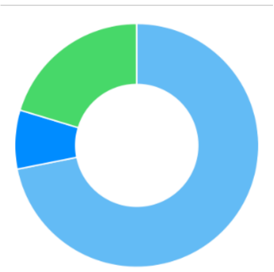

- Bəli
- Xeyr
- Cavab verməkdə çətinlik çəkirəm

CAVAB VARİANTLARI	CAVABLAR	%
• Bəli	46	71.9%
• Xeyr	5	7.8%
• Cavab verməkdə çətinlik çəkirəm	13	20.3%

Nəticənin geniş təhlili:

🔷 71.9% – "Bəli" cavabı (*Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 46 nəfəri)*:

• Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən əksəriyyəti (71.9%) Peşə Etika Məcəlləsinin icrasına dair "Qaynar xətt mexanizmi"nin yaradılmasını dəstəklədiyini bildirib.

• Bu nəticə auditorlar arasında etik pozuntuların daha asan, anonim və təhlükəsiz formada bildirilməsi üçün strukturlaşmış mexanizmin yaradılmasına olan ehtiyacı təsdiqləyir.

• "Qaynar xətt" sistemi etik nəzarətin institusional səviyyədə gücləndirilməsinə, eləcə də peşə etikasına ictimai etimadın artırılmasına xidmət edə bilər.

🔷 7.8% – "Xeyr" cavabı *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 5 nəfəri)*:

• Yalnız 5 iştirakçı bu mexanizmi dəstəkləmədiyini bildirib.

• Bu auditorlar mövcud sistemin kifayət etdiyini, ya da "Qaynar xətt" sisteminin mümkün sui-istifadələrə yol aça biləcəyini düşünə bilər.

• Lakin bu fikir azlıqda olduğundan, geniş dəstəyə malik deyil.

🔷 20.3% – "Cavab verməkdə çətinlik çəkirəm" cavabı *(Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 13 nəfəri)*:

• 13 nəfər bu sualla bağlı aydın mövqe bildirməkdə çətinlik çəkdiyini qeyd edib.

• Bu isə “Qaynar xətt” mexanizminin konsepsiyası, məqsədi və fəaliyyəti ilə bağlı auditorlar arasında yetərli məlumat olmadığını göstərir.

• Bu qrup üçün maarifləndirmə və izahat işlərinin aparılması zəruridir.

Mövcud problemlər:

1. “Qaynar xətt” anlayışı və funksionallığı auditorlar arasında birmənalı anlaşılmır – 20%-dən çoxu qərarsızdır.
2. Etik pozuntuların bildirilməsi üçün etibarlı və şəffaf mexanizm çatışmazlığı hiss olunur.
3. Məlumat və etimad boşluğu səbəbindən etika mexanizmlərinə passiv yanaşma müşahidə olunur.

Təkliflər:

1. “Qaynar xətt” mexanizminin yaradılması və ictimailəşdirilməsi

• Auditorlar Palatası tərəfindən Peşə Etika Məcəlləsinin icrasına nəzarət məqsədilə müstəqil və anonim qaynar xətt platforması qurulmalı və onun işləmə prinsipi auditorlara ətraflı izah edilməlidir.

• Bu xətt telefon, e-mail, onlayn müraciət forması kimi müxtəlif kanalları əhatə etməlidir.

2. Maarifləndirmə və təlimlərin təşkili

• Auditorlara “Qaynar xətt” mexanizminin məqsədi, hüquqi çərçivəsi və istifadəsi barədə seminar və vebinarlar keçirilməlidir.

• Müvafiq video təlimatlar və sual-cavab bölməsi rəqəmsal resurslarda yerləşdirilməlidir.

3. Anonimlik və məxfiliyin təmin edilməsi

• Auditorların bu sistemə olan etimadını artırmaq üçün müraciət edən şəxsin anonimliyinə tam təminat verilməlidir.

• Müraciətlərin obyektiv və şəffaf araşdırılması üçün müstəqil Etika Komitəsi fəaliyyət göstərməlidir.

4. Müraciətlərin izlənməsi və nəticələrin paylaşılması

• “Qaynar xətt”ə daxil olan müraciətlərin statistikası və nəticələri (anonim əsasda) illik hesabatlarda yer almalıdır ki, auditorlar sistemin effektivliyini və nəticəliliyini görə bilsinlər.

Nəticə:

Bu sorğunun nəticələri göstərir ki, auditorların əksəriyyəti Peşə Etika Məcəlləsinin icrasına dair “Qaynar xətt” mexanizminin yaradılmasını dəstəkləyir. Bu, etik nəzarətin institusionallaşdırılması baxımından mühüm fürsətdir.

Lakin iştirakçıların 20%-dən çoxunun qərarsız qalması, bu təşəbbüsün aydın və dolğun izahına ehtiyac olduğunu ortaya qoyur. Məlumatlandırma, təlim və etimadın formalaşdırılması bu istiqamətdə atılmalı olan əsas addımlardır. Beləliklə, “Qaynar xətt” sistemi etik mühitin möhkəmlənməsinə, şəffaflığın artırılmasına və peşə etikasının dayanıqlı tətbiqinə xidmət edə bilər.

20. Audit sahəsində iş təcrübəniz?

64x Cavablandırılıb

0x Cavablandırılmayı

Yalnız bir cavab

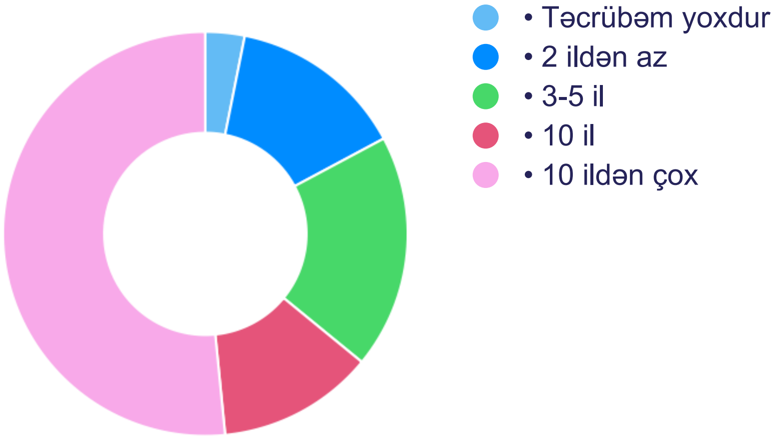

CAVAB VARİANTLARI	CAVABLAR	%
• Təcrübəm yoxdur	2	3.1%
• 2 ildən az	9	14.1%
• 3-5 il	12	18.8%
• 10 il	8	12.5%
• 10 ildən çox	33	51.6%

Nəticənin geniş təhlili:

◆ 3.1% – Təcrübəm yoxdur (*Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 2 nəfəri)*:

• Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən yalnız 2 nəfəri audit sahəsində heç bir iş təcrübəsinə malik olmadığını bildirib.

• Bu göstərici ümumi iştirakçı kütləsinin əsasən peşəkar və təcrübəli auditorlardan ibarət olduğunu təsdiqləyir.

◆ 14.1% – 2 ildən az təcrübə (*Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 9 nəfəri):*

• Bu iştirakçılar ilk peşəkar illərində olan və ya audit sahəsində yeni fəaliyyətə başlayan mütəxəssislərdir.

• Onlar üçün mentor dəstəyi, peşəkar inkişaf və etik normalar üzrə xüsusi maarifləndirmə vacibdir.

◆ 18.8% – 3-5 il təcrübə (*Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 12 nəfəri)*:

• Orta səviyyəli təcrübəyə malik auditorlardır.

• Bu qrup artıq sahənin spesifikasına bələddir, lakin davamlı təlimlər və etik davranış məsələlərində təcrübənin dərinləşdirilməsi məqsədəuyğundur.

◆ 12.5% – 10 il təcrübə (*Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 8 nəfəri)*:

• Bu iştirakçılar artıq yetərli təcrübəyə malik, sabit peşəkar fəaliyyət göstərən şəxslərdir.
• Onların etik davranış nümunələri digərlərinə örnək ola bilər və bu şəxslər mentorluq proqramlarında fəal iştirak edə bilərlər.

◆ 51.6% – 10 ildən çox təcrübə (*Sorğuda iştirak edən 64 nəfərdən 33 nəfəri)*):

• İştirakçıların yarıdan çoxu uzunmüddətli təcrübəyə malikdir.

• Bu nəticə auditorlar arasında güclü institusional yaddaş və peşəkar ənənələrin mövcudluğunu göstərir.

• Bu qrup, etik komitələrdə, nəzarət mexanizmlərində və təlimçi qismində fəal şəkildə cəlb edilə bilər.

Mövcud müşahidələr və ehtiyaclar:

1. Auditorların 51.6%-i çox təcrübəlidir, bu isə yüksək peşəkarlıq və məsuliyyət potensialı deməkdir.

2. Təcrübəsiz və yeni başlayan auditorların sayı hələ az olsa da, davamlı təlim və dəstəyə ehtiyacları var.

3. Təcrübəli auditorların mentorluq və etik dəstək mexanizmlərinə inteqrasiyası auditor cəmiyyətinin güclənməsinə töhfə verə bilər.

Təkliflər:

1. Təcrübəyə əsaslanan təlim modulları hazırlanmalıdır

• Az təcrübəli auditorlar üçün etika, audit prinsipləri və peşəkar davranış üzrə baza təlimləri keçirilməlidir.

• Orta və yüksək təcrübəli auditorlar üçün spesifik etik dilemma halları üzərində müzakirələr təşkil olunmalıdır.

2. Mentorluq və təcrübə mübadiləsi proqramları qurulmalıdır

• 10 ildən çox təcrübəsi olan auditorlar gənc və orta təcrübəli auditorlara mentorluk edə bilərlər.

• Bu, həm təcrübə ötürülməsi, həm də etik və peşə mədəniyyətinin qorunması üçün əhəmiyyətlidir.

3. Etika üzrə lider auditorlar qrupu formalaşdırılmalıdır

• Təcrübəli auditorlar arasında etika məsələlərində rəy verə biləcək ekspert qrupu yaradılmalı, onlar etik pozuntulara dair məsələlərdə referens şəxs kimi çıxış etməlidir.

4. Təcrübəsiz auditorlar üçün adaptasiya proqramı hazırlanmalıdır

• İşə yeni başlayan auditorların peşəyə daha düzgün inteqrasiyası üçün 3-6 aylıq etik və peşə adaptasiya proqramları təşkil olunmalıdır.

Nəticə:

Sorğunun nəticələrinə əsasən, auditorların böyük əksəriyyəti (64 nəfərdən 41 nəfər) 10 il və daha artıq peşəkar təcrübəyə malikdir. Bu, etika, şəffaflıq və məsuliyyət sahəsində güclü baza və liderlik potensialının olduğunu göstərir.

Lakin eyni zamanda, az təcrübəli auditorların sayının artması, onların dəstəklənməsi və yönləndirilməsi üçün sistemli fəaliyyətin aparılmasını zəruri edir. Etika və peşəkarlıq dəyərlərinin davamlı ötürülməsi üçün nəsillərarası təcrübə mübadiləsi əsas hədəf olmalıdır.

II. Əsas nəticə və təkliflər

Aparılmış sorğunun təhlili auditorlar tərəfindən etik davranışa riayət olunmasını, etik dəyərlərin qorunmasını və daha da gücləndirilməsini təmin etmək üçün aşağıdakı təkliflər irəli sürülməsini və onların tətbiqini məqsədəuyğun hesab edir:

- Peşəkar Mühasiblərin Beynəlxalq Etika Məcəlləsi üzrə praktik və nəzəri əsaslı sertifikat proqramlarının və təlimlərin təşkil olunması.
- Etika Məcəlləsinə riayət etməyən üzvlər üçün məcburi etik maarifləndirmə tədbirlərinin həyata keçirilməsi.
- Peşəkar Mühasiblərin Beynəlxalq Etika Məcəlləsi üzrə sadə, interaktiv və azərbaycan dilində izah edilmiş təlim modullarının, videodərsliklərin və test platformalarının hazırlanması və üzvlər arasında təşviqi.
- Auditor təşkilatlarında və sərbəst auditorlarda etik davranış qaydalarına əməl olunmasına dair palata tərəfindən monitorinqlərin təşkili.
- Mühasibat və audit peşəsinin nüfuzunu artırmaq üçün etika məsələlərinin media vasitəsilə geniş işıqlandırılması, müsbət nümunələrin təqdim edilməsi.
- Peşə etikasının hər bir prinsipi üçün nümunələrlə zənginləşdirilmiş ayrıca modulların hazırlanması və praktik məşğələlərin keçirilməsi.
- Audit hesabatlarında etik prinsiplərə riayət məsələsinin ayrıca bənd kimi qeyd olunması, etik audit anlayışının formalaşdırılması.
- İş mühitində etik davranışların təşviqinin gücləndirilməsi.
- Auditorlar Palatası tərəfindən digər qurumlarla birgə müntəzəm, sertifikatlı onlayn və hibrid formatlı etik təlimlərin təşkil olunması.
- Etik prinsipləri daha yaxşı mənimsəməyə kömək etmək məsədilə simulyasiyalar və praktiki məşğələlərin genişləndirilməsi.
- “Etik sertifikatlı auditor” kimi fərqləndirici statusların yaradılmasının təşkilati-hüquqi əsaslarının işlənib hazırlanması.
- Sertifikatlaşdırma və xüsusi icazə alma proseslərində etik vərdişlər üzrə təlimlərin genişləndirilməsi.
- Etik norma pozuntularının müəyyən olunması və nəticələrinin qiymətləndirilməsi üçün prosedurların hazırlanması və tətbiqi.
- Etika mövzusunda real nümunələr əsasında müzakirələrin aparılması, auditorların konkret situasiyalarda necə davranmalı olduqlarının şərhi.
- Palata Şurası yanında Etika, mübahisələr, ictimai nəzarətlə əməkdaşlıq və intizam Komissiyasının vəzifə, funksiya və hüquqlarının yeni Peşə Etikası məcəlləsinin tələbləri nəzərə alınmaqla təkmilləşdirilməsi.
- Etik davranışın qiymətləndirilməsi prosedurunda mükafatlandırma sisteminin tətbiqi.

- Audit şirkətlərində etik kodekslərlə daxili qaydalar və vəzifə öhdəliklərinin ilə daha sıx əlaqələndirilməsi.
- “Mənim davranışım, şirkətimin imicidir” devizi ilə müsabiqələrin təşkil edilməsi və digər motivasiya yönümlü tədbirlərin həyata keçirilməsi.
- Etik reqlamentlərin işlənib hazırlanması.
- Palatada auditorların etik problemlərlə bağlı məsləhət ala biləcəyi bölmənin yaradılması.
- Palatanın daxili sənədlərində müstəqilliyə dair daha təsirli və konkret mexanizmlərin formalaşdırılması, bu mexanizmlərin icrasının təşviqi.
- Auditorlar üçün maraqlar toqquşması barədə mütəmadi təlimlərin keçirilməsi və bu anlayışın aydınlaşdırılması.
- Auditor xidmətində müstəqilliyin qorunması üzrə nəzarət mexanizmləri və hesabatlılıq sistemlərinin qurulması.
- Peşə etikası sahəsində pozuntuların növü və ağırlıq dərəcəsi nəzərə alınmaqla nəzarət və sanksiya mexanizmlərinin effektivliyinin yüksəldilməsi üzrə tədbirlərin işlənib hazırlanması və həyata keçirilməsi.
- Auditor fəaliyyətində Peşə Etikası Məcəlləsinin tətbiqi ilə bağlı hüquqi dəqiq məsuliyyət mexanizmlərinin müəyyənləşdirilməsi.
- Auditorlar üçün etik risklərin izah olunduğu daimi təlimlər və etik dilemmanın simulyasiyalarla göstərildiyi proqramların həyata keçirilməsi.
- Etik pozuntuların izlənməsi, araşdırılması və nəticələrin peşə ictimaiyyətinə (bəzən ictimaiyyətə) açıqlanması üçün müvafiq mexanizmlərin yaradılması.
- Bir sıra hallarda auditorlara etik pozuntunun nəticələrini başa düşmək və etibarı bərpa etmək üçün imkan verən alternativ tədbirlərin nəzərdən keçirilməsi (üzr, təlim, nəzarət altında fəaliyyət və s.).
- Auditorlara etik təşəbbüslər irəli sürmək və real təkliflər vermək üçün şəraitin yaradılması, bu cür təkliflərin rəsmi platformalarda nəzərdən keçirilməsi.
- Etik qaydalardakı dəyişikliklərin eyni zamanda e-poçt, mobil bildiriş, veb portal, sosial media və təlimlərdə Palata üzvlərinə paylaşılması.
- Hər yeni dəyişikliyin təqdim edildikdən sonra qısa online görüşlər və ya videotəlimlər vasitəsilə auditorlara izah olunması.
- Auditorların etik dəyişikliklərlə bağlı suallarını ünvanlaya biləcəyi interaktiv platforma və ya “etik məsləhət mərkəzi”nin yaradılması.
- Auditorlar Palatası tərəfindən qayda pozuntuları və görülən tədbirlər barədə ümumi məlumatların rüblük hesabat şəklində yayımlanması (ad çəkmədən statistik və ümumi formada).
- Etik qaydaların pozulmasının aşkarlanması və araşdırılması üçün real vaxt nəzarət mexanizmləri və rəqəmsal hesabat alətlərinin işlənib hazırlanması və tətbiqi.

- Auditorların tətbiq olunan tədbirlərlə bağlı fikir bildirmək və tövsiyələr vermək üçün anonim platforma və ya onlayn sorğu sistemindən istifadə edilməsi.
- Auditorlar üçün "Ən Etik Auditor" kimi mükafatlar, sertifikatlar və ya digər fərqləndirmə vasitələrinin tətbiq olunması.
- Fərqli auditorlar üçün maddi və qeyri-maddi təşviq vasitələrinin (məsələn, təlimlərdə üstünlük, peşəkar inkişaf imkanları) kombinasiyasının təşkil edilməsi.
- Etik əlaqə şəxslərinin məlumatlarının mütəmadi yenilənməsi və geniş auditoriya ilə paylaşılması məqsədilə Auditorlar Palatası tərəfindən məsul şəxslərin adı, telefon, e-mail və digər əlaqə vasitələrinin rəsmi kanallarda (veb sayt, e-poçt, daxili sistemlər) dərc edilməsi.
- Auditorlara etik pozuntularla bağlı məlumat vermək üçün kimlərə və necə müraciət etmələri barədə müntəzəm məlumatların verilməsi.
- Əlaqə məlumatlarından asılılığı azaldacaq anonim şikayət kanalları auditorların rahat və qorxusuz şəkildə məlumat verməsinin təmin edilməsi.
- "Qaynar xətt" mexanizminin yaradılması və ictimailəşdirilməsi - Auditorlar Palatası tərəfindən Peşə Etika Məcəlləsinin icrasına nəzarət məqsədilə müstəqil və anonim qaynar xətt platforması qurulmalı və onun işləmə prinsipi auditorlara ətraflı izah edilməlidir.
- Müvafiq video təlimatların və sual-cavab bölməsinin rəqəmsal resurslarda yerləşdirilməsi.
- Auditorların bu sistemə olan etimadını artırmaq üçün müraciət edən şəxsin anonimliyinə tam təminat verilməsi.
- Müraciətlərin izlənməsi və nəticələrin paylaşılması - "Qaynar xətt"ə daxil olan müraciətlərin statistikası və nəticələri (anonim əsasda) illik hesabatlarda yer almalıdır ki, auditorlar sistemin effektivliyinin və nəticəliliyinin müəyyənləşdirilməsi.
- Gənclərə təcrübə ötürülməsi və etik peşə mədəniyyətinin aşılanması üçün 10 ildən çox təcrübəsi olan auditorların gənc və orta təcrübəli auditorlara mentorluq etməsi.
- Təcrübəli auditorlar arasında etika məsələlərində rəy verə biləcək ekspert qrupunun yaradılması, onların etik pozuntulara dair məsələlərdə referens şəxs kimi çıxış etməsi.
- Auditor müstəqilliyini təmin edən hüquqi və təşkilati mexanizmlərin gücləndirilməsi.
- Auditorların fəaliyyətində ictimai etimadı gücləndirmək üçün hesabatlılıq və şəffaflığın artırılması.